

[DUBEN 1981]

O B S A H

- Miroslav Červenka/Epigraf: Strahov 1980 [2]
Alexandr Kliment/Pestrý svět [3-8]
Milan Uhde/Modrý anděl [9-26]
Miroslav Červenka/Z obsahů slova [27-34]
 Z listů Otakara Březiny
 P. Sigismundu Bouškovi [35-42]
 Z cyklu Pohyby [43-52]
Eda Kriseová/Co se stalo v blázinci - duben [53-58]
Petr Pithart/Před půl stoletím [59-66]
Jana/Sci-fi proti sci-fi [67-69]
Ivan Klíma/Harlekyňovy milióny [70-72]
 Americký kritik Stanley Kaufmann [72]
Ludvík Vaculík/Dopis [73-74]
 Tutura dvě... [75-77]

Copied from a type-written carbon copy (unbound sheets, A4), bound, continuously numbered and made available by DOKUMENTATIONSZENTRUM ZUR FÖRDERUNG DER UNABHÄNGIGEN TSCHECHOSLOWAKISCHEN LITERATUR e.V. for research and information purposes. Copyright continues to be held by each individual author and must be strictly observed. If clarification is required, please consult the Centre before publication of any item.
DOKUMENTATIONSZENTRUM, SCHWARZENBERG 6,
D-8533 SCHEINFELD, Tel. 09162/7761

O B S A H

Miroslav Červenka/Epigraf: Strahov 1980

Alexandr Kliment/Pestrý svět

Milan Uhde/Modrý anděl

Miroslav Červenka/Z obsahů slova

Z listů Otakara Březiny

P. Sigismundu Bouskovi

Z cyklu Pohyby

Eda Kriseová/Co se stalo v blázinci - duben

Petr Pithart/Před půl stoletím

Jiří Škvařil/Sci-fi proti sci-fi

Ivan Klíma/Harlekové milióny

Americký kritik Stanley Kaufmann

Ludvík Vaculík/Dopis

Tutura čvč...

Miroslav Červenka

Epigraf: Strahov 1960

Pod starým klášterem
sesouvá se hlína
jako matka, již křižují syna.

Bože, nenechávej to tak,
pošli anděly,
by tvůj hrádek ještě pár let drželi.

Pár let se přec pro anděla rovná
krátké době,
a já bych chtěl, až ten klášter spadne,
ležet v hrobě.

Alexandr Kliment

Pestrý svět

V zimě jsem v Praze navštívil několik zajímavých výstav. Ale nechci teď psát o obrazech a malířích, i když by si každý zasloužil hlubší pozornost.

Josef Liesler a Jan Bauch. Přehled celoživotního díla plodných a všestranných osobností, které dokázaly rozvinout vlastní estetický charakter přes všechny agresivní i podmanivé proměny našeho století. Oba malíři tomuto století patří.

Vlastimil Beneš zas vystavil obsáhlý soubor klidných a prostě poetických pohledů na města a krajiny. Zvláštní rys : ani na jednom obraze není člověk, ačkoli dům, město a krajina jsou traktovány zřetelně jako kulturní, a tedy lidský jev.

Vladimír Komárek představil svoji atmosféru jednoho kultivovaného malířského rejstříku, jedné promyšlené malířské tóniny, které důsledně využívá k meditativním variacím. Mají stále elementárnější výraz.

Jaroslav Šerých nás překvapil sérií měděných desek s abstraktními, barevně glazovanými reliéfy a symbolickými názvy. Grafik originálně pojal měděnou desku většího formátu ne jako materiál, do kterého by chtěl rýt a z kterého by mohl tisknout, ale jako vlastní a samostatný výrazový materiál. Působivé objekty v celku i detailu spojují pocit klasické reliéfní desky, ikony a plasticity současných technických panelů.

Odlíšnost, rozmanitost, pestrost, různost východisek, výraznost technického zpracování a rukopisu, osobitost talentu, věrnost vlastní tradici a naprostá svoboda projevu těch starších i těch mladších, obou generací - to všechno mi udělalo radost jako dobrá znamení naší současné výtvarné kultury. Je živá.

Zajímavých výstav bylo přes zimu víc. Uvádím tu jen pět výrazných autorů, s nimiž se většinou již každý čtenář setkal. Zároveň chci mít konkrétní základ pro úvahu, kterou sleduju.

O každém z malířů jsem měl příležitost hovořit s několika zájemci. Diváci byli z různých vrstev, různého věku, ale spojoval je zájem o věc s určitá úroveň vzdělání. Vylučuju nedorozumění nebo zaujatost. A nyní co mě zaujalo: Každému se líbilo něco jiného, dojmy byly rozličné, názory si odporovaly. Docházelo k diskusím. Argumentovalo se a názory se příkře vyhraňovaly. Co jeden z diváků považoval za krásné, jiný měl za konvenci. Byly taky hlasy, které odsoudily všechno jako staré haraburdí a oficiální komerci.

Pět různých výtvarníků, pestře viděný svět. A kolik diváků, tolik různých názorů. Ještě pestřeji viděné umění. Když řekneme, že každý má svůj názor, můžeme také říct, že každý má svou pravdu?

Výtvarníci, protože předložili hotové věci a ve dvou osobnostech do jisté míry i hotové životy, jsou mimo úvahy. Tvořivý člověk nepředkládá názory, předkládá hotovou věc.

Malíř hodně pracoval. Do obrazu vložil talent, vzdělání, zkušenost, umění, cit. Pracoval dlouho. Divákovi stačí minuta, někdy jen jeden pohled, aby řekl, že je to krásné. Divák má svým výrokem okamžitě pocit, že je spolutvůrce. Divákův pozitivní dojem, potlesk nebo volba, když taky kupuje nebo rozhoduje, se na obraze sebevědomě podílejí. Divák se tak podílí na společenské existenci obrazu a výkladem, popisem, interpretací se chce podílet i na jeho duchovním obsahu. Divák, kritik, nákupčí, člen poroty nebo komisař výstavy a v jednom katalogu jsem dokonce četl pojem - tvůrce výstavy jsou důležitější než sám malíř.

Autor obrazu je přijímán s někdy jen trpěním jako nějaká anonymní základna přírody v pozadí, která se bere samozřejmě. Jako když jdeme rozkvetlou loukou a rozhodujeme

o tom, kterou květinu utrhneme, abychom ji učinili součástí kytice. Jsme pyšní na svoje umění dávat květiny do vázy. Zapomínáme, že každá kytky je živý organismus a že je součástí živého světa, jemuž říkáme příroda, součástí jiného světa, než jaký my máme v hlavě. Květiny rostly i bez našich úsudků.

Někdo pracoval a tvořil. Měl radost a starost o novou věc. Divák, konzument se chová jako oprávněný volič. Zná jediné umění, umění souhlasu a nesouhlasu.

Líbí - nelíbí. Chci - nechci. Zajímá - nezajímá. baví - nebaví. I největší umělci se museli pokorně sklánět před tímto dilematem. Nemohlo rozhodovat o jejich talentu, ale často rozhodlo o jejich osudu. Kdo z diváků se pokorně zeptal na dilema umělců? A jak vůbec zní?

Také v dějinách můžeme pozorovat samozvané pořídnictví na majetku tvořivého života. Rozhodovalo o kulturách celých etnických skupin a někdy i o jejich fyzické existenci. Rozhodl vkus despoty nebo přesila disponovaná jinou náladou.

Tvořit, něco hezkého dělat bude každý vždycky sám na vlastní riziko. Kdokoli a bez rizika a třeba i kolektivně, skupinově, davově bude hotovou věc kritizovat a bude si osobovat právo rozhodovat o tom, jestli nová věc je dobrá nebo špatná.

Bude vždycky rozdíl mezi krejčím, který šaty šije, a mezi zákazníkem, který se v těch šatech podle svého cítí. Kdo tvoří kulturu? Ten, kdo ji dělá, nebo ten, kdo ji ~~nosí~~ nosí? Otázka není míněna ironicky, nýbrž vážně. Kultura je vztah tvůrce a konzumenta. Jen folklór může být sám pro sebe.

Do určité doby byl vztah tvůrce a konzumenta harmonický. Umělec pracoval na zakázku. Žádný Matyáš Braun nevyráběl sochy v nadživotní velikosti jen pro svoje potěšení a žádný Karel Škréta si nedával svoje obrazy za skřín. Pracovalo se v určitém stylu a zákazník nebyl tak zcela náš pán. Spoléhal na umělce.

Od určité doby, a za mezník bych považoval Francouzskou revoluci, začíná kultura fungovat jako zboží. I tady se prosazuje zákon hodnoty, je nabídka a poptávka.

Moderní svět má s trhem neustálé potíže. Tady je nedosta - tek, tam jsou přebytky, tady chybí základní věci, tam se vy - dělává na luxusu. Nikdo spolehlivě nezaspoval, co má vlastně miliardové lidstvo za lubem, když míní, že chce to a nechce ono. Hledají se různé zákony, ale pestrost světa je vědecky předčí.

Nevím, jestli se tváří člověk mále cítit svobodněji a jis - těji, když ví, že neexistuje žádná norma, ba ani zvyklost, která by rozhodla o kvalitě jeho díla. Často si také říkám, když pozoruju pestrost současné kultury, jestli vůbec pojem norma a kvalita / hodnota, krása, pravdivost, působivost a cena / mají vůbec pro současnou tvorbu, ale i vnímání nějaký význam a platnost. Dalo by se na tisíci příkladech prokázat, že na všechno, kromě hladu, jsou s náhou být nejméně dva ná - zory. Tento triviální objev považuju za epochální, tj. za charakteristický pro naši dobu. Máš svět je pestrý, nikdo ho už nedokáže skloubit do jednoho stylu, v jednotném stylu zpracovat, postavit pod jeden zákon a zákoník. Stylem naší doby je pestrost.

Krásné? Nevím. Těžko. Je to zajímavé a jako vědecky jen pro někoho.

Někomu vadí, že neví, co si má myslet a dělat. Někomu vadí, že ví, co chce, ale nemůže to dělat. Někomu vadí, že dělá to, co nechce. Kdo má radost?

Zdánilivě je všechno reglementováno od útlého předákolního věku a vlastně začíná se plánovat i politika populační. Všechno funguje podle určitých řádů a předpisů, podle smluv. Doprava, soudnictví, vojaka, rybolov. Ve skutečnosti se věci a jevy posunují vlastní tíží, a kdo chce, vybočí taky kam chce. Nemůžeme se divit, že pár lidí má na jeden obrázek různé názory.

Idealista ještě pořád hledá nějaké objektivní normy. Mora - lista pořád ještě doporučuje nějaké zásady. Humanista prosí o toleranci. Racionalista vychází zákony a konvence a dohlíží na jejich plnění. Terorista si násilím vynucuje víc než pozor - nost. A kolik je církví a kolik je theologů? Romantici a

hysterikové čarují ze svého nadšení a narkotického opojení. Pořád se hledá nějaký výklad, systém, pojetí, klíč, tajenka, ale proč? Stále ještě funguje ideál harmoničnosti. Pořád se někdo bojí, jestli jedná správně. Pořád chce mít někdo záruku, že se nemýlí. Všichni volají po svobodě, ale ne proto, aby mohli jednat, ale proto, aby měli pocit nezávislosti, klidu, řádu a pořádku. Pestrý svět, který je naší realitou, je svět protikladů. Klid, pokoj a řád je v něm jen zdánlivý. Naším stylem je pestrá neúplnost.

Stále ještě příliš líjeme z minulékultury, z které bychom si chtěli brát příklad. Vytvářela vědycky celistvý řád. Měla ovšem vědycky taky svoje zeměpisné i dějepisné hranice, ale v rámci těch hranic se každý cítil v řádu. Podle řádu byl třeba i upalován, nebo obdivován. Po této minulé, řekl bych klasické kultuře a kulturách se nám může stýskat, může se nám líbit, ale nemá pro nás žádný jiný význam, než jaký pro nás mají význam dějiny.

Dnes je víc stylů, než jazyků. Domyšleno, je tolik stylů, kolik je lidí. Státy stěží udržují svoje abstraktní hranice a národy dnes už obtížně prokazují svoji identitu. Je dost pokusů o umělou jednotu, ale i povrchní analýza ukazuje, že živelné prolínání je silnější. O skutečně úspěšné integraci lze hovořit pouze tam, kde se tisíce mozků spojilo k rozsáhlému technickému projektu, který je často i úspěšně realizován.

Všechny stylové pokusy patří minulosti. Často si stýskáme a říkáme, že by bylo potřeba vytvořit nový styl. Ale žádný styl nikdy nevznikal z duchovní dezorientace jako potřeba obrany poznaných tradičních hodnot, nýbrž sám od sebe z možných sil okamžiků či staletí a z talentu určitých lidí. Náš svět se vyvíjí jinak, paralelně a v mnoha strukturách, je pestrý. Že se tato pestrost sama už živelně vyvinula v nový styl usuzuju se skutečností, že tento pestrý svět navzájem komunikuje.

Pestrý svět si vytvořil i vlastní a nové umění. Je jím žurnalistika. Tvoří pestré vědomí a je také obrazem pestrosti

společenského mínění. Noviny, rozhlas a televize, debaty v parlamentu, stávky, demonstrace a disidenti jsou tvůrčími silami naší doby. Politik se je snaží ovládnout nebo jimi je ovládnán. Jsou umělci, kteří tvrdí, že se v této době rozpadu hodnot, produkce a konzumu, v této pestrosti informací, které často mají daleko k faktům, prostě nedá normálně pracovat. Hledají se nové formy výrazu. Někdo míní, že je vůbec všemu konec.

Ale svět je úžasně živý a pestrý.

A někdo pořád ještě maluje svůj obrázek bez zároku na cokoli.

M o d r ý a n d ě l

Monolog

/Zvuk jezdoucího vlaku/

Co se tak díváte? Nic na mně není. Není, že? Bába. Že to ujde? Nepovídejte. Dvacet roků kdybych mohla shodit. Nebo aspoň patnáct. Možná byste se divil. Vlasy jsem nosila až po pás. Jako rusálka. Moc mně to slušelo. Moc. Věřil byste, že jsem dělala letušku? Tři roky. Vlastně čtyři. Fání, co já jsem dostávala dopisů. Zamilovanejch. Nabídky k sňatku. Jeden mně psal až ze Stockholmu. Z vyslanectví. Všecko jsem házela do smetí. Vám je to k smíchu, co? Manžel taky dělá, že se směje. Ale ve skutečnosti žárlí. Trošku. Prostě mu na mně záleží. Ten, co mně pomáhal do vlaku, to byl on. Nechtěl mě pustit. Pořád prej: Nemá to smysl. - Povídám: Miláčku, teď to přece nemůžem vzdát. - Víte, kam jedu? K Nejvyššímu soudu. Proč? Kvůli spravedlnosti. No ne, to není vtip. Já ji vybojuju, ať to stojí co chce. Podívejte, to je papíru, co? Nejmíň tři kila. Hustě popsanýho. Ekrazit. Víc vám neřeknu. Nešlo to po dobrým, musí to jít po zlým. Když strejda umíral, povídám: Brácho, v jeho kvartýře pro nás něco je. Pojdme to sepsat, ať se pak nepohádáme. - Ale brácha, že prej po strejdovi nic dědit nechce. Běž prej si sama. - Povídám: S tebou, nebo vůbec ne. - A nešla jsem. Jenže brácha tam byl. Hned ten večer. Odtahal plno věcí. Tři dny to tahal. Pak strejda umřel. Povídám: Ježíši Kriste, brácho, není ti hanba? Správcová tě viděla a hned mně volala. Přece to nezapřeš. Půlka patří mně. - Brácha povídá: Nebudu se hádat. Běž si za notářem, co dělal soupis. - Tam jsem by-

la zrovna dnes - povídám, - a ty nejlepší věci chybějí. Porcelán. A sbírka známek. Dohromady nejmíň za padesát tisíc. - Bratříček pochopitelně, že nic nevzal. Povídám: Brácho, máš to srdce zkazit mně poslední šanci? - Povídá: Jestli potřebuješ prachy, řekni. Těť tisíc seženu. Ale takhle se na mne nesmí. - To mě dorazilo. Přece brácha se sestrou mají držet spolu. Navíc když jsou od čtrnácti, od šestnácti roků sirotci. Já bych byla za něho dejchala a myslela jsem, že se mnou cítí taky tak. Například jsem měla klíč od jeho kvartýru. Dal mně ho pro všechny případy. Doba byla všelijaká. Každou chvíli někoho sebrali. A tím klíčem to začalo. Povídám si: Až nebude doma, půjdeš, prohlídneš mu to, a jestli ty známky a ten porcelán má, počkáš na něho a řekneš: Tak ti, brácho, pěkně děkuju. - Já vím, co chcete říct. Cizí kvartýr je cizí kvartýr. Ale byla jsem zoufalá. A on s tím stejně počítal a všechno odnes. Známky, servisy, nikde nic. Děsně jsem se naštvála. Tušila jsem, že má pár věcí, ale že tolik, to mě nenapadlo. Starožitný vázy, sošky, zlatý lžičky a dokonce ryzí zlato. Já jsem to na mou duši nechtěla udělat. Ani jsem na to nic neměla. Musela jsem mu vzít taky kufr a do něho jsem to nacpala. Byla jsem jako v tranzu. Teprve doma mně to čošlo. V noci se probudím a povídám: Holka, tys tomu dala. - Mráz mně šel po zádech. Tohle totiž vůbec nebyl můj způsob. Já jsem si vždycky nechávala všechno líbit. Tak jsem mu hned ráno zavolala. Byla bych to vrátila. Jenže on, že prej jsem zločejka. Povídám: Bratříčku, na tvoje krámy já kašlu. Chtěla jsem ti jen ukázat, jak mně bylo, když ses ke mně tak zachoval. - Ale on zsvěsil. A podal žalobu. Tak jsem podala taky. Samozřejmě jí vrátili. Prej kdoví, jestli ten porcelán a ty známky vůbec existovaly. Zato jeho žaloba byla v pořádku. To se rozumí, je

oficír, všude má kamarády, s prokurátorem jezdili na víno. Manžel povídá: Uvidíš, že to skončí exekucí. - Já jsem se nikdy ne-soudila, ale když jsem viděla, jak se toho bojí, povídám: Uvidíš. - A šla jsem za předsedou senátu. Povídám: Já jsem rozená Eichlerová, jestli vám to něco říká. Říká? Ano, ten generál. A právník. Světový jméno. Já jsem jeho neteř. Takže - povídám tomu předsedovi, - o zákonech náhodou něco vím. - A jestlipak taky víte - povídá on, - že zákony platí pro každého? Strýc by vám určitě neřekl, abyste jeho jménem působili na soud. - Takhle mě ten sprosták sjel. Manžel povídá: Jestli to nebylo pro ten kostým. Je moc do světa. - Povídám: Miláčku, mně řekla v roce čtyřiačtyřicet kartářka: Vaše barva, slečno, je modrá. V její znamení najdete pravou cestu. - Toho se držím. - Sebrala jsem se a šla za jedním, no, mám zkrátka taky známosti. Povídám: Slávku, musím skřípnout čarobáka, co myslí, že tsár je nepromokavej. Hočně o něm vím, hočně tuším, potřebuju jenom pár podrobností. - Jenže Slávek: Sráčko, na to zapomeň. - Povídám: Chceš říct, že se na něho nic nenajde? - U nás se vždycky najde - povídá Slávek, - ale tak, jak ty si to představuješ, to nejde. My sloužíme státu. - Tak - povídám, - a já snad nepatřím ke státu? Copak spravedlnost je soukromá věc? Nimochoďem, Slávku - povídám, - kde jsme se my dva poprvé viděli? Nebylo to náhodou v Adria baru? V roce dvačtyřicet? - Možná - povídá Slávek. - Chodilas tam s pěknou společností. - To byly dobrý holky - povídám. - Manekýnky oš firmy Veselý. - Nemyslím holky - povídá Slávek. - Myslím chlepy. - Byli tam za svoje - povídám, - a lokál je veřejná místnost. Jenže tys tam, Slávečku, za svoje nechodil. Tys tam chodil služebně, víš, a prachy, cos tam utrácel, byly zatraceně špinavý. Krvavý. - To by se muselo dokázat - povídá. Poví-

- 4 -

dám: Všek to vaši páni někde mají černý na bílým. - A Slávek: Na tebe taky leccos mají. - Povídám: Jenže pro gestapo, Slávečku, jsem nikdy nedělala. A nejsem u policie. Mně nemůže škodit, když si na mne někdo posvítí. Kdežto tebe to může pohřbít. - Jen to zkus - povídá. Povídám: Nevyskakuj, ať ti neprasknou kalhoty. To víš, že nepůjdu za tvým šéfem ani za šéfem tvýho šéfa. Najdu si někoho, kdo ti jde po krku, a neříkej, že se u vás takoví nevykytují. Takže abys potom neplakal, že jsem tě neupozornila. - Takhle jsem mu to řekla. Nevypadám na to, že? Sama jsem nevěřila, že to dokážu. Hrozný to bylo. Ten soudce mě najčirv taky nebral vážně, když jsem za ním přišla znovu. Povídá: Páni, posledně jsme si to vyložili, teď jenom ztrácíme čas. - Pane předsedo - povídám, - jak myslíte. Oni s váma ten čas budou ztrácet jiní. Možná se zeptají, co dělá váš bratránek v Americe. Jestli je tam legálně. Anebo jestli tam nezůstal, když ho tam naši poslali na obchodní cestu. A jestli mu tačy za to nepřižili tři roky. A jestli jste ho uvedl v dotazníku. Rubrika Příbuzný v cizině. Neuved, že? A jakpak to bylo s tím barákem, co jste prodal za odhadní cenu? Za sto dvacet tisíc. Ale kolik jste dostal doopravdy? Dvakrát tolik, víďte. Už to začali vyšetřovat, a pak se to ututlalo. Jenže nic se neututlá tak, aby se to nedalo vytáhnout. Co by na to říkala vaše paní? Ta je přece poctivá. Minochoodem, proč jezdí do kostela na druhéj konec města? Snad se nestydí, že je věřící? Na to má přece právo. Ovšem je pravda, soudce by takhle zaostalou manželku mít neměl. Zvlášt když sám jezdí po celým kraji přednášet, jak si u nás báječně poradíme bez panbička. A teď si, váženěj pane předsedo, představte, že by se tohle všechno provalilo. Ti páni, co mají na

starosti volby soudců, by se asi postarali, abyste měl až do smrti času dost. - Takhle jsem to do něho hustila nejmíň čtvrt hodiny, protože jsem toho měla pochopitelně ještě víc. Nakonec říkal jenom: Odejděte. Naposledy vás žádám, odejděte. Mně je z vás špatně. Odejděte. - Povídám: Jdu. Ale vy si to sakra nechte projít hlavou. - Nechal. Dal to k ledu a rok bylo ticho. A teď řekněte, co si o mně myslíte. Že jsem mrcha, vidíte. Máte pravdu. Když jsem se v noci probudila, viděla jsem to jako na divadle. - Ježíši Kriste - povídám, jako u nás na zkoušce pan režisér Dvořáček, - Ježíši Kriste, stop, na to se nedá dívat. - Ined jsem bráchovi napsala, aby se smíloval a něco z těch věcí po stréjdovi mně proboha dal. Jenže on místo toho dělal všecko, aby to u soudu zase rozjel. Isal až na prezidentskou kancelář. To mně řekla jeho manželka, když se s ní pohádal. Povídám: Švagrová, tys přece musela ten porcelán a ty známky vidět. - Povídá: Já? Nic takovýho doma neměl. - Povídám: Ale říkalas, že zničehonic koupil za šedesát papírů chatu. - Povídá: Jenže tak to u něho chodí pořád. Chvilku nemá nic, a najednou přinese balík. Však ho znáš, samej kšeft. - Kdepak brácha, ten se chytit nedal. Nakonec na mne napsal anonymní udání. Že jsem..., prostě vymyslel si škaredý věci. Když to se mnou policajti projednávali, myslela jsem, že mně hlava praskne. Brácha! Za války dozorce vězňů, pak jen převlík uniformu - a po mně bude plivat. To by vás taky namíchlo. Sedla jsem na vlak a jela za Zorkou. Kdysi jsme spolu dělaly u divadla. Ten její je voják. Na ministerstvu. Povídám: Zori, musíš mně pomoci. Můj milovanej bratříček totiž krade. Víš jak? To se třeba naloží plnej nákladák starejch bot a kabátů a veze se to do hlavního skladu. Tam potvrdí, že se ty věci už nedají nosit. Mají se odvézt rovnou do sběru, jenže místo toho se

přivezou zpátky do kasáren a znova rozdají vojákům. A ty nově vyfasovaný se prodají civilistům. Brácha povídá: V dědinách kolem naší posádky každéj dráhej nosí erární bagančata a obarvenej mantl. - Holka zlatá - povídá Zorka, - jenže co já vím, tohle se dělá všude. - No a co? - povídám. - Občas někoho potrestat můžou. - A víš, že jo? - povídá najednou Zorka. - Nebude se mu do toho chtít, Vikynkovi, ale to je dobře. Protože Vikynek má kaňku. Čerstvou. Byl na služební cestě. Trouba. S nějakou fotografkou. Za dva dny to prasklo. Kde ten tvůj brácha přesně slouží? - Celou noc jsem nespala. Prásknout bráchu! Povídám si: Ráno ji poprosíš, ať s tím nic nedělá. Ale Zorka se mně vysmála. Prej už to zařídila. Tak jsem šla naposledy v životě za ním. - Jirko - povídám, - vem žalobu zpátky a dej mně, co mně patří. Pro všechno na světě, buď lidskej. - On samozřejmě: Ségro, přísahám, žádný známky ani porcelán jsem neviděl. Ty jo? - Povídám: Jako tebe. - Tak jsou tři možnosti - povídá. - Buď nás milej strejda vypek a dal to někomu jinýmu, nebo ho vykradli, nebo... - víte, co mně řek? - nebo jsi padlá na hlavu. - Povídám: Bratříčku, takhle jsem seděla a takhle seděl strejda a povídá: Mílo, stálas ve zlý době při mně, tadyhle je něco pro tebe. - Vstal, otevřel skříň a tam bylo dvanáct polic plnejch porcelánu a dole dvě police a v nich samý album se známkama. Povídá: Knížky ti nic neříkají, ty dostane fakulta, ale o tohle se s Jirkou rozdělíte, abyste měli památku. - Jako dneska to vidím a slyším. Ještě jsem si myslela: Konečně, strejdo, konečně mně z tebe něco kápne. Jenže to se právě asi nemělo stát. Náš slavnej strejda by vůbec udělal nejlíp, kdyby se na nás od začátku úplně vykašlal. Totiž když nám dva roky po tátovi umřela máma, vzal

nás k sobě. Vlastně ke své hospodyni. Pořád nám vykládala, jak se u pana doktora máme a jak je hodnej, ačkoli by nás moh nechat na starost obci. Dnes vím, že nemoh. Obec by se bránila a byla by z toho tahanice. Třikrát denně jsme měli na talířku, že od rána do noci pracuje a hlavně nestrpí ostudu, protože co by říkali klienti. Přitom se ta baba vždycky ptala bráchy, jestli nepije. - Táta pil - povídá jednou brácha. A baba povídá: To se nesluší. O mrtvém otci. - Ale bylo jasný, že o tátovi mluvila nejdřív ona, protože nedoštudoval a měl z ostudy kabát. Strejdu jsme ty dva roky pořádně neviděli. Baba nám občas přinesla psaní. Úplný blbosti. Diktoval je sekretářce. Jak se má žít a tak dál. On sám se tím pochopitelně neřídil. Ten kvartýr měl dva vchody. Za jedním byla kuchyň a tři kamrlíky, tam jsme bydleli my s bráchou a baba. Druhej byl do jeho pokojů a tam jsme nesměli. Proč? Podívejte, bylo mu skoro čtyřicet a byl svobodnej. Chápete, co myslím. Dár holek jsem viděla přicházet nebo odcházet. Hezkejch holek. Svatej nebyl. Panstuju, jak si mě jednou pozval. Samosebou do kanceláře. - Slyším, Mílo - já jsem křtěná Milada, - že chodíš ráda do kina. - Povídám: Nesmím? - Věděla jsem předem, o čem bude řeč. Baba žalovala. Někdo jí hlásil, že se tahám s klukama, že si mě vodějí do lóže, no a když je vám šestnáct, to víte, co se tam dělá. Povídám: Ti kluci jsou z našeho gymplu. - A co děvčata? - on na to. - Děvčata tam nejsou, že? Vidíš, vidíš. Copak to jde, pět nebo šest mládenců, a ty sama? - Povídám: Proč ne? Oni si aspoň nedovolí. - To byla lež. Dovolovali si a já jsem věděla, že on to ví. Ale bavilo mě, jak to neumí říct. Teprve pak mně došlo, že by to uměl, jenže mu můžu bejt ukradená. Povídá: Dobře. Dokud nezačneš sekat dobrotu, nebudeš dostávat kapesné. - Ale mě nenaštval. Dva z těch kluků,

- 8 -

co se mnou chodili, měli prachů dost. Způsobil tím jedinou věc: Když jednoho dne stála baba v kuchyni celá uřvaná, prej pan doktor telefonoval z Londýna, že se zatím do Prahy nevrátí, bylo mně to takhle volný. Hospodařila dál, něco jí nechal nebo posílal, taky jí psal, a když to četla, vždycky brečela. Tak přišel Hitler, babu sbalili, jenže já jsem se hned po maturitě postavila na vlastní nohy a nebydlela tam. Ten kluk, nějaký Veselý..., znal jste firmu Veselý, ne?, prádlo, oděvy, módní doplňky pro dámy..., vnutl mě tatíčkovi za manekýnku. To bylo fajn. Jenže když se strejda v roce pětáctýřicet vrátil, jako plukovník a s manželkou Angličankou, samozřejmě dal o sobě vědět. Povídám: Podívej, strejdo, v osmatřicátým ses neptal, co si počnu. Odjels, a hotovo. Tak se neptej ani dnes. - Jenomže milej strejda hned, že prej soudil nacisty v Norimberku, má bejt ministrem a je mu trapný, jak jsem se tady chovala. Povídám: No a co? Měla jsem chcípnout? Starej Veselý byl slušnej chlap. Podle tebe kolaborant. Ale nebejt jeho, musela jsem do rajchu, a kdoví, jestli ne do koncentráku. Tys mluvil v Londýně moc krásně do rádia, všichni to tajně poslouchali, ale mně se na ulici báli odpovědět na pozdrav. Starej Veselý se nebál. Takže když chtěl, abych dělala v baru pár lidem společnost, měla jsem snad říct: Pane Veselý, ráčejí mně laskavě dodat seznam, jestli to nejsou zrádci národa nebo gestapáci? A když Veselý umřel a pan synátor mě pustil k vodě, uchytila jsem se u divadla. - Iroboha, povídá strejda, - ale u jakýho? - Povídám: Co myslíš, že se v roce čtyřiačtyřicet smělo v Praze hrát? Ale jestli ti někdo namluvil, že jsme vystupovaly nahý, tak to je lež. V plavkách, prosím. - I když, mezi náma, proč by se ženská nemohla ukazovat nahá. Kdo nechce, nemusí se kou-

kat. A že tam chodili gestapáci? Pane drahá, já jsem si o nich myslela svoje, ale zaplatili si? No tak. Já jsem nesešla v Londýně, abych jim mohla nadávat. Povídám: A vůbec, tys přece, strejčítku, taky nebyl cimprlich. Nebo mně chceš vykládat, že tě nenapadlo, do čeho ženeš Vedralovou? - To byla ta hospodyně. - Povídám: Utečeš si za kopečky, donutíš ji, aby ti za těch pár šupů dělala navíc poslíčka, zapleteš ji do ilegalistiky, strašně se rozčiluješ, když ji zavřou do lágru, a tváříš se tragicky, když tam chytí tyfus a zhebne. Povídám: Já jsem tenkrát byla tele, ale hned mně bylo jasné, že jestli z tvého kvartýru bleskově nevypadnu, ođskáču to taky. Že by to tobě jasné nebylo? Nic ve zlým, jsi brácha mého táty, ale jak tys moh někoho žalovat a soudit. Vždyť nemáš o ničem ani ponětí. Nebo máš, a pak je to ještě horší. Takže jako ministr budeš stát taky za prd. A to řeknu každému na potkání. - Pane, to mně jen tak vylítlo z huby. Na mou duši nic jsem tím nemyslela. Ale on, předtím byl samá národní hrdost a potrestání zrádců, najednou že prej chápe a že pro mne něco vymyslí. Člověče, věřte, nebo ne, on se mě bál. Mě, statistky ze zrušeného divadla, co měla všecek majetek ve dvou kufrech. A protlačil mě k těm aerolinkám. Kdekdo se divil, že jsem z něho nevyrazila něco lepšího. Jenže já jsem nic vyrazit nechtěla. Mimochoďem, dělat letušku je dřina. A čnes vím, že ani to jsem neměla brát. Proč jsem to vsala? Představila jsem si tu modrou uniformu a řekla si: Třeba je to znamení osudu. Ale dobře mně tam nebylo. Víte, já jsem bejvala nejšťastnější ~~xxxixaxix~~ po divadle. Šlo se na flám, nad ránem jsem se nechala zavézt domů, pár ulic od našeho, aby lidi neměli řeči, jenže oni je měli i tak, a potom střevíce do ruky, abych nevzbudila bytnou, osprchovala jsem se a lehla do postele bez jediný těžký myšlenky. Páni, to se to spalo.

Kdežto v letadle, jak bych vám to vyložila? Já totiž vidím do lidí. Dejme tomu Pokorný. Říkají: Výbornej pilot. Jenže já se na něho podívám a můžu slovo od slova napsat, nač myslí a jak mu je. Do rána chlastal - a má letět Brusel a Paříž. Brr. Hned jsem musela na panáka. To leze do peněz, víte? A pak už to stejně nepomáhalo. Povídám: Říšo, dej se vystřídat. - Proč? - povídá. Povídám: Věak ty víš. - Dělal, že nerozumí. Tak jsem mu to řekla. Nerada. Lidí nesnášejí, když se jim sahá na bolavej zub. Jenže tady nešlo jen o něho. To byla zásadní věc. Samozřejmě byl na mne sprostěj. Vykašlala bych se na to. Co taky dělat? Jenže on mě uďal. Frej koketuju s cestujícíma. Projednávalo se to u náčelníka. Tak jsem jim to nakonec řekla do očí. Všecko, co se mně nelíbí. Bylo toho dost. A co byste řek, že se stalo? Dali mně důtku. Věděla jsem to předem. Náčelník povídá: Tak co, zlato, co je s tebou? - a už jsem je měla přečtený. Všecky. Jak byli domluvení a jak jeden druhýho kryli. Povídám: Když důtku, tak důtku. - A napsala jsem stížnost. Přijal mě náměstek vedoucího odboru. Slušnej člověk. Okamžitě jsem poznala, že v tom s nima nejede. Ital se na strejdu a pak povídá: Máte ve všem pravdu, slečno. Možná je to ještě horší, než se vám zdá. Ale lidi jsou jenom lidi. Máme je vyházet? Kdo by obstál? A lítat se musí. - Povídám: Pane náměstku, že vy to taky máte. Tu zázračnou schopnost. - Povídá: Tak trochu. Jenže jí umím ovládat. Prostě jí nepoužívám. A vám, slečno, to taky radím. Podle mě potřebujete klid. Je otázka, jestli ho najdete u aerolinek. - Tak jsme se domluvili. Dali mně místo u vojáků. Zotavovna pro ~~řezky~~ oficíry. Páděrná krajina. Hory. Měla jsem dělat správcovou, ale chtěli jenom vdanou. Povídám: Ani nápad. - Ne že bych měla nouzi o chlapy. Ovšem když nosíte v hlavě rentgen, je láska těžká věc. Copak je o tělo. Jenže člověk má taky duši. A ten rentgen ne a ne zhas-

nout. Šla jsem s někým, a hned jsem věděla: Kdepak, ten není pro mne. Ale co bylo nejhorší: Myslela jsem, že se konečně trhnu od svého velikého strejdy, a to se nepodařilo. Asi za půl roku mě zavolali. Tajní. Tenkrát už neseděl na ministerstvu, ale ve fabrice. V právním oddělení. Ženu posla zpátky do Anglie, byl takhle maličkej, a stejně mu to bylo málo platný. Chtěli, abych jim řekla, jakej byl člověk. To jsem ještě nevěděla, že je v nemocnici. Ve vězeňský. Přijeli pro něho v noci, poznal ten jejich auták a skočil s okna, ale oni ho z toho potom dostali a měl mít soud. Povídám: Vždyť jsem ho ani neznala. - Začali křičet. Že prej na něho mají strašlivý věci a že o tom musím něco vědět. Prej mu v roce osmatřicet pomohli do Anglie nacisti a že tam pro ně dělal, a proto jim taky v Norimberku šel jako žalobce na ruku, jenže Angličani se toho domáklí a skříplí ho, aby tady u nás po válce dělal zase pro ně. Povídám: O tom mně slovo neřek. - Lidí, ti si mě pošli. Prej jsem mu pomáhala, a že se můžu zachránit, jen když na něho všecho řeknu. Každěj druhěj by to udělal. Jenže já jsem taková: Povídám: Dělejte si se mnou, co chcete - nic nevím. - Nechali si mě tam pár dnů, pak jsem se jim složila, a představte si, nakonec mě pustili. Dostal patnáct let, strejda, a já padáka. Samozřejmě ne kvůli němu. Když pání chtějí, důvod se najde. Prej si hosti stěžujou, že je kulturní programy nebaví. A taky prej jsou námitky proti tomu, jak se oblíkám a chovám. Povídám: Ty programy, co jsem dělala, opravdu za moc nestály. Ale pro oficíry byly kulturní až moc. A co se týče chování, jsem svobodná, a oblíkat se budu, jak chci. A šla jsem. Jenže do smíchu mně nebylo. Zametli se mnou tak rychle, že jsem si nestačila nic najít. Ani spát jsem neměla kde. Nastoupila jsem s kuframa do autobusu, jela na koneč-

nou, sedla na lavičku a seděla. Nemohla jsem sebrat myšlenky. Šofér, co mě vez, se se mnou od vidění znal, a když jel poslední kolo, dal se do řeči. To byl zázrak, víte? První člověk, co na tom mém rentgenu vypadal čistě jak slovo boží. Abych to nenatahovala - přived mě domů a vzala jsme se. Ne hned. Byl rozvedenej, do ničeho se nehnal a já taky ne. Jenže jeho matka, ta řvala: Prej jsem to na něho nahrála, a ještě k tomu žít na hromádce - co řeknou lidi, a kdesi cosi. Tak jsme to nakonec udělali. Ale v jednom jsem neuhnula. Povídám: Maminko - musím jí tak říkat, - nadávejte, jak chcete, já se do jinýho oblíkat nemůžu. - A ona: Kdybys měla dvoje oblečení modrý, neřeknu. Ale úplně všecko i s kabátem a s čepicí - jak to vypadá? Jako v blázinci. - Ovšem nejvíc jí štválo, že jsem nic neměla. Myslím peníze. Povídá: Holka, je ti třicet. Jak to, žes nic nenašetřila? Honza platí na děcko, byt je můj, jak chcete takhle žít? - Šla jsem samosebou hned dělat, s Honzou - jako s manželem - k autobusu za průvodčí, ale to jí nestačilo. Nakonec mě to namíchlo, že bych se byla nejradši sebrala a šla. Jenže s Honzou se mně to líbilo. Ne že bych se hned zamilovala. Je mladší než já a připadal mně trochu jak mouchysněztesimě. Zato až na tu jeho mámu byl u něho doopravdy klid. Já jsem například nezohla překousnout, co mně provedli u těch vojáků. Povídám: Sednu a napíšu, co ta zotavovna byla zač. Prokurátorovi to napíšu a ministrovi taky. Velitele zotavovny, správcovou a pár zdravotáků smetu, a možná ještě někoho vyššího. - A Honza: Co z toho, prosím tě, budeš mít? Myslíš, že já na nikoho nic nevím? Jenže je to pyramida - nad menším lumpem sedí větší lump a nad ním ještě větší, a tak dál. S tím nepohneš. - Povídám: Ty možná ne. Já ano. -

On zas: No a co? Dejme tomu, že tu pyramidu vyhodíš do vzduchu. Bude někomu líp? Ani tobě ne. Zítra to začne nanovš, a možná hůř. Radši pojď, půjdem na procházku, stavíme se někde na večeři, na čtvrtku vína, podíváme se na pěkný lidi, a bude. - Něco na tom na mou duši je. Nebo přijdu do obchodu, povídám: Potřebuju modrý punčochy. - Povídají: Nejsou a nebudou. - Zavolejte vedoucího - povídám. Honza mě drží za loket. Frej: Co mu chceš? - Povídám: Trochu se na něho zaměřím. Jenom maličko. A pak ho zmáčknu. - Jéžíšmarjá - povádá Honza, - copak on za to může? Přece ty punčochy nedělá. - Hezky si s vedoucím promluví, strčí mu lahvičku - a za měsíc za dva, když jdem kolem, čeká mě pod pultem punčoch třeba tucet. No, občas mě to i tak v noci zvedne s postele, že se musím projít po kuchyni. Víte, ta hrůza, kolik toho vím, třeba na tu jeho pitomou mámu, román by to byl, a že by se s tím mělo něco dělat. Ale nakonec si jdu vždycky zas lehnout. Ten klid je opravdu důležitější. Jenže když potom strejdu pustili a dali mu papír, že v tom byl nevinně, a on si mě pozval a řekl, že se cítí špatně a že ten porcelán a ty známky dostanu, už jsem v tom zase lítala. Jít po tom, nebo ne? To už jsem věděla, co to je mít někoho ráda. To není jenom cit. Cit je to v sedmnácti. Kdežto my jsme s Honzou leccos prožili. Za těch dvanáct let. A stáli jsme při sobě. Tomu se říká láska. Proto jsem dostala strach. Jeho máma mu zkazila už jedno manželství, a když jsem potom nemohla dělat a byli jsme věčně bez koruny, jela po mně jak saň. A on chudák pořád jenom říkal: Největší smůla je, že není klid. - Víte, seděl jste někdy na konečný na lavičce a neměl nikde nikoho a nic? To můžete, dokud jste kočka. Ale já už nejsem. Už dávno ne. A ty zatracený známky

a ten porcelán to mohly zachránit. Už jsem to viděla - přijdu k ní a řeknu: Maminko, tady je pětadvacet tisíc, a buď Fonzu proti mně přestanete štvát, nebo půjdem bydlet jinač. - Chápeš? - povídám bráchovi, když jsme spolu tenkrát naposledy mluvili. - Tak měj pro Krista Pána uznání. Nebo na mou duši za nic neručím. - Povídá: Nevyhrožuj, nemám strach. - Věřte, nebo ne, já jsem se rozbřečela. Nad ním, že je tak tvrdej. Nad Honzovou mámou. Nad sebou, že se budu muset dál a víc špinit. Zkrátka nad náma všema. Asi jsem brečela děsně moc, protože on nakonec povídá: Nojo, je to fakt. Byla bitá v životě víc než já. Vemu žalobu zpátky a nějak to uděláme. Pětadvacet papírů to nebude, ale neošidím tě. - Kriste Pane, já jsem byla ráda. To byl zase náš Jirka. Povídám: Jirko, já jsem se tě vždycky zastávala. Když po tobě šli - prej Co váš bratr dělal za války - povídám: Pomáhal vězňům. Ano, jako dozorce. Mohlo ho to stát krk. - Samozřejmě jsem mu hned řekla, co se na něho chystá, Zorčin manžel, kontrola skladu, všechno jsme si ocpustili a nakonec to zapili. Jenže brácha mě překvapil ještě jednou. Představte si: Jakmile přežil tu kontrolu, místo aby mně něco dal, běhal po soudech jako předtím. Najednou to dali novému soudci, přišla obsílka a první kolo jsme prohráli. To je, co? Honza povídá: Milí, ten tvůj strejda bude naše smrt. Vrať ty serepetičky, zaplatíme a jedem dál po svý trati. - Povídám: Zaplatíme? Z čeho? Prodáš nábytek? - A on: Proč ne? Podívej, jak je čneska krásně. A modro. - Povídám: Právě proto. Odvoláme se a vyhrajem. - Byla jsem bez sebe vztekem na bráchu i na sebe, že jsem mu nalítla, a hned jsem to odvolání poslala. Ale v noci mě to potom strašilo. Povídám: Holka, ty jsi ztracená. - Povídám: Jenže jinak to nejde. - Povídám: Jde. Jestli

tě má Honza nechat, nechá tě stejně. Už teď mu z tebe musí bejt občas na blití. Udělej po jeho, má pravdu. - Jenže zadržte lavinu, když je v půli kopce. A já jsem měla ještě jeden trumf. Poslední. Člověka, co mně kdysi řek: Jestli ti bude doopravdy zle, ozvi se. - Tak jsem mu napsala. Něco mně říkalo: Jeď, domluv to osobně. - Ale Honza pořád, že psaní stačí, a já jsem pořád nechtěla šlápnout do toho svinstva naplno. Nechala jsem to prostě napůl Pánubohu. Zato brácha ne. Mával dokonce potvrzením, že dělal za války v odboji. Fovídám: Slavný soude, dělal. Za zlato a šperky. Vězni měli rodiny a ty klopily. Za každou maličkost. - Fáni, ten skákal. Bratříček. Prej jsem byla kurva gestapácká, prej jsem dědičně zatížená, protože táta byl sebevrah a máma umřela v blázinci, což není pravda, měla nádor a byla to normální klinika, a prej jsem od těch aerolinek musela pryč, protože jsem taky začala magořit, a že ten porcelán a ty známky jsem si vymyslela, protože teď jsem na hlavu úplně a kvůli tomu mě prej hnali předčasně do důchodu, a není prej pravda, že mně to dědictví přiznal, jenom prej jsem k němu jednou přišla namazaná a on mně něco slíbil, aby mě dostal pryč, a ke nakonec mě chtěl dát zbavit svéprávnosti. Fovídám: Já na hlavu? - Ano, měla jsem úraz. U těch autobusů. Havárka to byla. Osm měsíců jsem ležela ve špitále. Už mě skoro pohřbívali, ale dostala jsem se z toho. Vidíte, ruce, nohy, všecko se spravilo. Zůstalo jen to bolení hlavy. Proto jsem v invalidním. Ale řekněte upřímně: Vypadám jako cvok? To ani brácha nedokázal, i když podmazal oba doktory v komisi. Jenže to ostatní dokázal. Domovníci popletli, řekla, že si není jistá, jestli ho viděla jít ke strejdrovi, a odvolání nám zamítli. Honza znova prosil, ale to už se nedalo nic dělat. Všecko jsem odnesla pryč a nezaplatila

ani halíř. No a tak předevcírem zazvonil u nás exekutor. Frej musí zabavit majetek. Povídám: Tůdle. - Jenže on si přived policajty, všecko polepil cedulkama, všecko, co jsme si s Konzou koupili, rádio, ledničku, všecko orazítkoval, a jestli prej se s bráchou nevyrovnám, tak to prodají v dražbě, obstaví mně důchod a manželovi plat. Konzou chudák přestal mluvit, zato jeho máma. Kriste Pane, ta mně nahučela hlavu. Povídám: Nic se nebojte, zaminko, ještě se nám přijdou omluvit. Protože teď se do toho dám jaksepatří. - Sbalila jsem se a jedu. Počkejte, já vím, co chcete říct. Že není kompetentní, víďte. Slavnej Nejvyšší soud. To je mně jasný. Však já po tom nebudu lítat sama. Budu na to někoho mít. To je ten trumf. Víte kdo? Generál Pavlica. Jméno doufám znáte. Jeho syn tam dělá. Ano, u Nejvyššího soudu. Aha. Tak co? Vyhraju, nebo ne? Protože Pavlica mě nedá. Proč? Kdysi jsem pro něho něco znamenala. Možná. A když mu řeknu, co vím - taďy jsem to sepsala, celej život, pro jistotu, aby viděl, že je to doopravdy ekrazit - mohli by to do týdne sfouknout. Něco syn, něco on. To koukáte. Nevěříte, že? Myslíte: Tolik let ji neviděl, na dopis neodpověděl, je z něho velký zvíře, vykašle se na ni. - Možná máte pravdu. Takhle: On to zkusí. Nepřijde k telefonu. Nebo přijde a řekne: Holčičko, komupak dneska není zle? Ale kdyby ti bylo zle doopravdy, ozvi se. - To už znám. Jenže znám taky jeho šoféra. Vozí ho dodneška, to jsem si ověřila. A tomu řeknu: Fredy, kam bereš večer starýho? - A vezte jed na to, že se to dovim, protože Fredy, to byla taky historie. Takže Pavlica se přede mnou neschová, i kdyby/vlezl pod zem. Ale bude se vymlouvat: Děvče, jak já mám tvýho bráchu k něčemu nutit? Na to jsem malej pán. - Co já na to? - Pavlico, abych ti nepomohla. Tys přece za mnou

jezdil. Zotavovna Devět skal. Ještě jsem tě odtam volala, když mě vyhazovali. Něcos mně tenkrát slíbil, pamatuješ? Ne? A předtím - kdopak přísahal, že pro mne nechá plavat kariéru? To byly časy, viď? A co se toho vypilo. Jedna holka tam umřela. Helenka. Pamatuješ? Ne? Tak si to tady přečti. - A on: Modrásku - ano, tak mně říkal, - Modrásku, ty bys mě shodila? - A já: Jestli nedostanu, co mně patří, Pavlino, půjdu za Kilingrem a odpálím to s tebou i se sebou. Přece víš, že na to mám. - To on ví po čertech dobře. A taky ví, kdo je Franta Kilinger. Takže věc bude hotová. Nevěříte? Vsaďte se. Totiž jsou okamžiky, kdy mám ohromnou sílu. V očích a v hlavě. Do všeho vidím. Vám je to k smíchu? Ať to nevyzkouším. Mám? Na Vás? Ale abyste se pak neurazil. Mimochodem, proč se pořád tak díváte? Jako byste mě odněkud znal. Že jste se taky dostal do maléru, viďte? Mám říct, do jakýho? Za moment. Potřebuju se soustředit. Někdo vás potom nechal, na kom vám záleželo. Mám pravdu? Zlobíte se na něho? Ne? A na koho? ~~xxxxxx~~ Na nikoho? Nezapírejte. Taky jste v pyramidě. Všichni jsou. Vy byste neoplácel, kdybyste mohl? Nebudíte se v noci? Tak to asi nevíte, co ve vás je. Jednou se to třeba ukáže. - Páni, to mě rozbolela hlava. Radši toho necháme. Vždycky mě rozbolí. Protože si všechno pamatuju. Všecko. I vás. Byl jste pod rentgenem - už vás mám. Ale to nic, nebojte se. Až vyřídím tu věc, budu na mou duši žít podle Honzy. Teda úplně to nesvedu. Ale on to nepozná. Myslí, že si chodím v noci do kuchyně zakouřit. Jenže víte, co já tam dělám? Modlím se. To pomáhá. Mám modrou noční košili. Až na paty. Nechodila jsem do kostela, ale ten, co lidi zpovídá, se jistě potom modlí. A ví jen to, co mu sami řeknou. Kdežto já se musím modlit tisíckrát víc. Abych se nezbláznila. Protože pak se člověk nezná. Holikrát

- 18 -

mně něco říká: Nemaluj se s tím. Odpal to. Odpal, koho můžeš, ať se to rozletí, ať nás to zasype, všecko to odpal, všecko, všecko, všecko. - A já říkám jako Honza: To si vyřeší Pánbůh.- A ten hlas povídá: Pánbůh je dobřej, a přece na ně poslal potopu. - V tohlehle já, pane drahá, existuju. Šreba si myslíte: To jsou nápady, ženská komplet v modrým. - Jenže nebejt toho, možná mě dneska soudí za vraždu. A ne za jednu. Rozumíte? Nikdo tomu nerozumí. Jeden Honzův kamarád mně říkal Modrý anděl. Ale on to myslel jako vtip.

/Zvuk vlaku, který zvolna zastavuje/

Už jsme tady, vidíte. A podívejte, to se udělal den. Jako šmolka. Chcete mě poplivat? Pro štěstí. Ne? Nemusíte. Já to zvládnu. Protože kdyby ne, Ježíši Kriste, radši nemyslet.

/Akustika nádražní haly/

Tak se mívejte. A vzpomeňte si na mne. Mimochoodem - jaká je vaše barva? Nevíte? To si zjistěte. Sbohem.

Milan U h d e

Z O S U D Ů S L O V A

(pět postav a pět sebeoslovení)

Miroslav Červenka

Epigraf: Strahov 1980

Pod starým klášterem
sesouvá se hlína
jako matka, jíž křižují syna.

Bože, nenechávej to tak,
pošli anděly,
by tvůj hrádek ještě pár let drželi.

Pár let se přec pro anděla rovná
krátké době,
a já bych chtěl, až ten klášter spadne,
ležet v hrobě.

Básník 1

Jsou různí, ten však, jehož vidím teď,
se dívá na slunce skrz krajíc chleba.
Nevidí zprvu než ten krajíc. V tváři
má jeho stín. Ale jak plyne čas,
krajíček vysychá a tvrdne v žáru,
je stále tenčí, drobné otvory,
jaké jsou v každém vykynutém chlebě,
se roztahují, krajíc síťovatí,

už nebrání, paprsek za paprskem
se hrnou k básníkovu obličejí,
je náhle tečkatý jak od neštovic,
od svrabu pravdy.

To je vše.

-

Druhá osoba singuláru

Sníš a sníš
vzhůru po špryclích vymyšlených vět.
Níž a níž
tvůj žebřík snáší klesající svět.

Sníš a lžeš,
ten druhý rozhodne, na konci cest
nebudeš
ani v té výšce, kde jsi začal lézt.

-

Básník 2

Jsou různí, ten však, jehož vidím teď,
si nastavuje kytku metafor
před hruď, na kterou míří hlavně. Bože,
budou tam ještě neuvadlé tkvít,
až otevrou se hroby? A co když

už desku neodsune lidská ruka,
jen nechápavé země křeč?

"Slyš, tehdy vypadala semena,
ze spánku vytržena náhlým svitem,
se možná vzepnou z přehnojené hlíny,
modrý a žlutý trs se zavlní
vstříc motýlům jak kdysi." - Ale proč
to tady říkáš?

-

Malou dírkou...

Malou dírkou v hrázi rybníka
voda marně do luk utíká.

Nějaký svah, nějaká mez v poli,
nedrženy kořenem, se črolí.

Neví co, něco však zemi schází,
jako kámen v cestě, srnka v mlázi.

V takový čas kusá země tvá
nespí, ve tmě na tě myslívá

a ty toužíš v rodné nádobě
ucpat díрку, ~~zbytek~~ zbylou po tobě.

Potulný kazatel

S buky pomalu stoupám jak do dřeva zarostlý kámen,
v zubech skal odkrývám zapomenutý skrostich,
do tůní ličů se propadám zmámen,
patou prorážím tenký leď na loužích pranostik.

Ode vsi ke vsi, s holí a svítkem, lesem a plání,
nesa a nesen... K cizím chňúm ušedám s bezuzčnou nadějí,
horké kaštany vtiskují do suchých člání,
nevím, zda popálí anebo zahřejí.

Švihnutím biče má pouť se vtíná do boku kraje,
zjitřené mysli tam fosforeskují do nocí boldáků,
kraj sebou škubá, a červánek hraje
horečkou na chladné oceli bodáků.

Jednou dým spálených chalup lehne a místo zrní
zacrán brázdy ironických pachem prosytí,
bude ho čichat z buků a skal, z louží a tůní
a chvějící se hlínu o nové zástupy prositi.

Až zoufalý dav vejde do ulic

Až zoufalý dav vejde do ulic,
na ústech boží jméno, jinak nic,
budeš i ty lámat s ním zbylý chléb,
předhíkavač křičených modliteb?

Ne, na to nemáš. S vycěšenou zvěří
schoulíš se mezi vadnoucími keři,
zčernalý lístek na spálený ret
si vtiskneš, z něho budeš sát svůj jed.

Pohřby trav, svrab hor, které leptá mrak,
odmítneš interpretovat co boží znak,
radši zlomíš hůl nad ^{svou} ~~svou~~ sémantikou,
ať si svět hyne bez smyslu, jen tak.

Vždyť On k nám jinak mluvíval, když směl,
výkřiky ptáků, těžkým letem včel,
praskotem rodového ohně, v dřevu
vládnutím letokruhů, lávou v hněvu.

Ale ta tlapa, dusící už teď
hrdla a duše, napříč cesty zeď,
falzetový kvil křídel nače chrámy,
to k lidem hovoří jen lidé, lidé sami.

-

Myslitel

Co jak střep píchá pod čelem, co smím
v plameni vytahovat do tenka,
ten hádek nazývaný myšlenka,
ten bezrozměrný tvor, ten stín -

to že je bytí?

Přestává znít pramen
ve stržích mého těla, kondoří
zaletu strnou v jeho pohoří,
sotva se chtivě skloním nad pergamen...

A přece, Bože, shlédneš na mne snad,
když zkouším tímto otupělým rýčem
k Tvým ve mně horkým hlubinám se drát:

vždyť se to chví tak divoce, tak zcela,
jak jelen v říjnu proboděný chťíčem:
cogito, ergo... hučí ve mně Vlna!

-

Sebeoslovení

Ne loučavě, ne prudce
při škobrtání srdce.

Prý sotvaže si začneš hrát
na váhanou v tmách řeči,
zastavíš hlasivkami pád,
jak zkříženými meči.

Ne loučavě, ne prudce
při zkomírání srdce.

A bude-li ti nej nej nej,
když doznívá křik lásek,

jen spust', natřásej se a chvěj
v tanečku slov a hlásek,

ne loudavě, ne prudce
při sbohemdání srdce.

Když pěkně hustě tkaný je
ten kobereček hudby,
na podlaže ti zakryje
plesnivé jizvy sudby:

ne loudavě, ne prudce
při přelhávání srdce.

A budeš-li mít štěstí, v tom
tvém papírovém kvítí
se proutkem ujme pravý strom
z listí a dřeva, z bytí.

Ke loudavě, ne prudce
v čas hladovění srdce.

-

Křečové žíly

Něha se z tebe dere vazivem,
když nesmí na rty ani do myšlenek,
lýtkem nebesky promodrává... V něm
žíly jsou klacky spadlé do pomněnek.

Smola se v hručkách hrne zpod kolenou
a kůrou v hořkých kapkách stéká níž.

- Tím chvatným řezem, pilou nebroušenou
kdo, k čemu si mě poznačil? - Však viš.

-

Tomáš apoštol

Když nevěděl už čím,
dotekem ran zlomil mou nedůvěru.
A byly vlahé jak klín ženy v šeru.
Bolest umí být echt a jímavá,
ba vrývavá,
ba ztvrzující.
Na rány těžko něco říci.
Teď jdou, řvou: "Všichni uvěřili,
i Tomáš!"

Zatím, když na to přijde, co je snazší,
než zatnout zuby,
natrhnout se z boku...

Ano, jsem Tomáš. Zas mi uskočils
do tmy, jak kdys Jákobův anděl, Pane.
Za všechny snadno zkolíbané
chci znovu volat -
"BŮH VÍ, IDC TO BYL,
který žebrák či kejklíř potulný,"

a z teplých ovčínů,
z bekotu tlivých stád,
ó Beránku, v tvou pravou otcínu,
na čucha pastviny tě nedůvěrou hhát.

V rámci pokračujícího výzkumu díla Otokara Březiny, který nepřiznač doba mohla zpomalit, ale nikoli zastavit (k jeho nejvýznamnějším výsledkům patří Štokova kritická edice Básnických spisů v Národní knihovně, která na celé řadě míst opravila omyly dosavadních vydání), uvádíme tu ukázkou z korespondence O. Březiny s P. Sigismundem Bouškou, O.S.B. Tyto dopisy zasílané od počátku roku 1896 až do let dvacátých (s největší frekvencí v počátečních letech) se svým významem řadí vedle nejslavnějších březinovských korespondencí, jako jsou básnickovy listy Pammrové nebo Bauerovi. Březina se v nich v rozhodujících letech své tvorby setkává nejen s přítelem a ~~obdivovatelem~~ obdivovatelem, ale také s druhem básníkem, znalcem románského písennictví a literátem dobře zasvěceným do ^{soudobého} bouřlivého dění v pražském kulturním centru. Bouškovy dotazy motivované částečně prací na prvních rozsáhlejších studiích březinovských dovedly pohnout Březinu k četným - pro dnešní ~~bádání~~ badání neocenitelným - úvahám nad vlastním dílem (o jedné z nich viz naši studii Březinův výklad Svítání na západě, Wiener Slavistischer Almanach sv.4, 1979, 225-38) a k opětovnému vyjádření postoje k domácím i světovým proudům literárním, filozofickým atd., jakož i k četným osobnostem soudobé kultury. Byl to Bouška, kdo nejen jako adresát, ale s velkou iniciativou zasáhl do Březinova setkání s díly pro Březinu tak závažnými, jako byly eseje M. Maeterlincka nebo E. Hella. Z českých osobností je nejsoustavněji sledován a komentován F.X.Šalda.- Uvedená korespondence pochopitelně také podrobně dokumentuje Březinův vztah ke Katolické Moderně, k jejímž vůdčím činitelům Bouška patřil. Ideově vyhraněný Bouška, determinovaný svým kněžstvím v postoji ke všem problémům uměleckým i filozofickým, se snaží přesvědčit Březinu o pravdě své víry a ovlivnit i jeho umělecké sympatie a antipatie ve smyslu programu své skupiny literární. Setkává se s básnickovým odhodláním ponechat si svou disponsibilitu, otevřenost vůči nejrůznějším ideovým proudům, uměleckou nezávislost i takovou představu Nejvyššího, která by nebyla podřízena žádné zvnějška předkládané věrouce. Bouška nebyl ovšem ani zdaleka sektářským klerikálem, dovedl přijmout Březinovo slovo v jeho básnické šíři a bohatosti a zároveň ze svého duchovního světa, z minulého i z soudobého křesťanství zprostředkovat svému partnerovi mnohý podnět, bez něhož by podoba Větrů od pólů nebo Stavitelů chrámu byla jiná, než jakou ji milujeme.

Zde reprodukováný dopis je v mnohém ohledu typickou jednotkou Březinova dopisování Bouškově. Vedle reakce na české literární novinky obsahuje básnickou pasáž o svobodném umělci, pro Březinu reprezentovaném malířem, obsáhlý referát o pisatelově poznávání světové poezie a filozofie (s digresí o Vrchlickém, jež publikována vzápětí v Novém životě způsobila ve své době malou literární senzací a vyvolala i nerudnou reakci lumírovského básníka), láskyplnou odpověď na Bouškovu myšlenku o nadřazenosti pravdy nad krásou, a konečně záležitost pro literární historiky mimořádně zajímavou a odjinud neznámou: ve sporu mezi F.X. Šaldou a těmi, kdo se v Rozhledech přimlouvali za větší smířlivost při kritickém hodnocení tradičněji orientovaných literárních výtvorů, měl Březina blíže k Šaldovým odpůrcům. Zde nehrála roli jen Březinova dávná sympatie k Rozhledům a jejich čelnému kritikovi F.V. Krejčímu (který na rozdíl od Šaldy ocenil a obhajoval hned Březinovy prvotiny); hlavním posnětem této volby bylo Březinovo úsilí o začlenění nejrůznějších a protichůdných proudů tvořivosti do jediného a sjednocujícího plánu duchovního růstu člověka, řízeného prozřetelstvem Nejvyššího. Tento postoj ovšem neměl znamenat návrat k eklekticismu liberálního myšlení; Březina hledal jeho rovnováhu s myslitelskou důsledností a výběrečným vztahem k hodnotám, z nichž jen nemnohé mohou být přijaty jako složky duchovní syntézy individuální osobnosti. S ovzduším generačních bojů roku 1896 i obtíží vzájemného porozumění mezi moderními tvůrci je spjata báseň Modlitba za nepřátele, dokončená nejpozději v září 1896; v dopisu Bouškově z 27. 9. ji Březina ^{v souvislosti} cituje s Šaldovým vcelku negativním postojem k Tajemným dálkám (Svítání na západě ještě Šalda neznal), o němž mu na základě osobního rozhovoru referoval Bouška 22.9.1896. Když se Březina o Šaldově hodnocení dověděl, byla ovšem báseň přinejmenším těsně před dokončením, ale samo její citování v této souvislosti svědčí o tom, že ~~temné~~ období vypjatých konfliktů literárních ^dpostatně přispělo k jejímu vzniku. Právě zde vystala před Březinou otázka syntézy lásky a ideové vyhraněnosti, tak ostře exponovaná v dopisu, který tu otiskujeme, a vždy pro Březinu spjatá s Šaldou jako velkým odpůrcem eklekticismu; jeho osobnost Březinu nesmírně vzrušovala a v korespondenci s Bouškou byla předmětem dychtivého básníkovy dotazování.

Velectěný příteli,

napsal jste mi hezké psaní, na které jsem Vám ¹o-
pověď dlužen, a poslal jste mi s přátelskými verši Alma-
nach franc. básníků, za který mějte můj dík. Musím se
Vám už přiznat, jaký jsem barbar: většina, a co povídám

většina, všichni z jmenovaných básníků byli mi neznámí. O některých jsem už slyšel tu a tam, ale ničeho od nich nečetl. S tím větší radostí, v jakési nedočkavé rozkoši dotyku nechal jsem křouzat mezi prsty hedvábně měňavou přízi jejich veršů, neboť většina z nich zdají se mi básníky jemného, pavučinného, delikátně spředeného, v barevných nauncích s chorobnou úzkostí kombinovaného. Našel jsem v nich mnoho jemných a fluoreskujících řádek.

Píšete mi o úsudku pana Šaldy; mohu v něm potvrdit 2
jedině úsudek o Vašem Verlainovi z Almanachu; náležel 3
k nejčistším číslům knihy, o níž soud p. Krejčího, jak 4
dalece týká se nejnaladěšího dorostu literárního, přijímám
zcela za svůj. Je mi divné, že p. Karásek, jehož kritic- 5
ký talent stojí přece na tak vypracovaném a jemném stu-
diu, neuznává oprávněnost celé řady páně Krejčího deduk-
cí a pozorování, právě těchto nejnovějších pokusů v na- 6
ší lyrice se týkajících. Poslední číslo Mod. revue zdá
se mi až příliš bojovné. Vůbec atmosféra našeho literár-
ního světa naplněná je krupobitím a nové a nové araky
stále stoupají do výše. Přejít přes jeviště veřejného
našeho života je odvážný kus jako promenáda po hradbách
obleženého města. A ani všem těm naostřeným invektivám
venkovský člověk jako já nerozumí jak se patří. Fanu Neu- 7
mannovi hned nerozumím.^x Odpoledne Faunovo od Mallarméa 8
překladem českým nic nezískalo. Takové věci se snad ani
ne^mžají překládat. Kdo to potřebuje, čte beztoho origi-
nál. A v originálu je jistá nenapodobitelná síla, která
těžkou srozumitelností získává (v překladě právě tím
ztrácí), o hučbě M. veršů ani nemluví.

Zmiňujete se ve svém listě o své zálibě v malířství.
Vidíte, i v tom se shodujeme. Měl jsem jisté vlohy pro
kreslení, které v mém mládí vzbuzovaly údiv dobrých li-
dí. Během času literatura zatlačila u mne všechno do po-
zadí (i život, možná) a dnes zůstala mi z toho jen lí-
stost, s níž pročítávám referáty z malířských výstav,
jichž, zakletý ve svém osamění, viděl jsem tak málo.
Prosím Vás, kam já přijdu? A dočnes, chci-li si před-
stavit ideál umělce šťastného ze svého díla, vidím ma-
líře sedícího před napjatým plátnem, někde v nevyššíma-

x/ V odstavci o p. F.X. Svobodovi.

ném koutě krajiny, potopeného očima v malebně rozlitou její duši, šťastného ze zpívání slunce, jež se k němu odráží z usychajících barev. Víím, že i malíř umělec prožívá své drama tvůrčí, se všemi peripetemi nadějí a zklamání, jako my, ale jeho umění má jisté výhody, které přicházejí k platnosti i v tak malém národě jako náš; má samostatnost, svobodu věnovat se jen svému povolání, uživí se svým štěstím, ať sebe skrovněji (je-li bivočovatelem konvence), přece jen uživí. Umělci svědčí volný vzduch. Mohl bych Vám ze své zkušenosti mnoho o tom psát.

Vyslovil jste ve svém dopise také otázku, které cizí autory, francouzské a belgické, znám. Až mne navštívíte o prázdninách, uvidíte mou knihovnu. Snesl jsem v ní, co jsem mohl. A bohužel, je bohatší tím, co v ní není, než tím, co v ní je.

Mám: Baudelaire Les Fleurs du mal (vydání s předmlouvou Théophilem Gautierem), Verlaine Choix de poésies (zrovna jak s jeznou ironií píšete v N.Ž., Sagesse znám jen z těch čísel, která jsou ve výboru uvedena), Mallarmé Verše a Próza (Vers et Prose, výbor, vydání Pesvino-vo 1893). Verlaine jsem si koupil vloni před prázdninami; proč se dostala do výboru komedie Les uns et les autres, nemohu pochopit; působí to na mne fádni přisláctostí jako, řekl bych, Lafontainův Amor a Psyche, anebo něco jiného z té doby. Mimo výše zmíněné autory mám Huga, ~~1890~~ Richepina (prózu a knihu Blasphèmes - ožklivé), Musseta, Maupassanta des Vers; něco z Alf. de Vigny, Leconte de l'Isle, Rolinata, Gautiera, Coppéa atd. Četl jsem v literárních sbornících Lecture a Lecture rétrospective, které jsem po leta odbíral, a tím ohromnou spoustu francouzsky potištěného papíru si nashromáždil. Maeterlincka znám z českých ukázek p. Vrchlického a p. Sig. Boušky, jehož rozkošná studie o Maeterlinckovi v Lit. hlídce mne hlavně informovala o jeho díle, dále z překladů jeho dramát, z nichž některá mne nechala chladným, ale Slepci a Vetřelkyně mne omámily. Co Vrchlický z frančiny přeložil, většinou jsem četl (člověk přijde snáze k české knize, u nás, na venkově) - (když už si

10

11

12

tak před Vámi škodím, řeknu Vám ještě, že x náležím k lidem, dnes už je to skorem odvahou, kteří si Vrchlického hluboce váží a kteří s bolestí vzpomínají na mistra napadaného (co prudkých a nespravedlivých slov naházelo se na něj kvůli tzv. plagiátům), vysíleného prací tolika let, podrážděného a nervózního; a lituji, že nedovedu mít z jeho díla tu radost, kterou jsem mívával před lety, když jeho duše hovořovala ke mně za jasnějších dní nežli jsou dnešní, mladistvá, vášnivá, vzbuzující neuvědomělé odpovědi v hlubinách duše.) Ale abych skončil odstavec o své četbě: z románů a prózy francouzské x mám víc, všechny známější věci, od každého autora aspoň něco. Anglicky četl jsem Keatse, Shelleye, Byrona, Wordswortha, Walt Whitmana. Novou německou literaturu až na Przybyszewského neznám. Starou dosti dobře. Léta jsem strávil studiem německé filozofie, s houževnatostí, kterou dnes nedovedu si vysvětlit a se ziskem nepatrným, asi. Vyjímám Schopenhauera a Fichta, které jsem sice v sobě x v mnohém už umlčel, ale kteří, jako Schopenhauer, měli vliv na formaci mých náhledů na umění. Ale dnes už jdu jinak. A na jasnější místa. Moje třetí kniha, jejíž hlavní ideové dispozice mám hotovy, bude buď lepší než druhá, nebo nebuď vůbec. "Dej duši mé odvalu mlčení, když jsi promluvil znamením".^x Abych zkrátka sumárně shrnul svou četbu, řeknu jen tolik: četl jsem mnoho krásného s mnoho zbytečného a měl jsem přitom osud chudého člověka, vášnivého čtenáře, který nemůže čísti vše, co by chtěl, ale musí čísti, co může. Píši to pouze Vám. - Včera mne došlo nové číslo Nového života. Našel jsem v něm větu, která mne naplnila radostí: "Ne krása, ale pravda je cílem všeho nazírání mystického; mystik neučí se pracně a namáhavě a postupně poznávati, ale najednou, cele, obsahově nazírá vnitřní podstatu vši pravdy, samého Boha." Když jsem

x/ Hlavní význam verše týká se smrti, právě jako i následujícího. (Modlitba ranní) Uvádím to proto, když už jsem verš náhodou citoval, abych Vás nemýlil. Mám to rád, když pod jeden obraz dá se položit celá řada myšlenek.

tu větu četl, přál jsem si Vás mít vedle sebe; slyšel byste ode mne improvizací, která by trvala několik hodin. A vůbec myslíte si, že za touto větou stojí ještě řada jiných vět, na které v tomto okamžiku se bojím sáhnout. Až při našem setkání v Nové Říši.

14

Aféra Rozhledů mne bolí. Má sympatie se kloní k těm, kteří hlásají lásku, třeba tu caritas, tak proskribovanou dnes. Jak já jí rozumím, je velká a svatá. Je k ní třeba mnohem větší síly než k nenávisti. Vyžaduje jiného, často nadlidského vzepření vůle než nenávist. U lásky komanduje duše, energicky a pružce, radostně vítězná. Hymnu o ní napíší jednou, ať mi řeknou co chtějí. Právě nenávist je chabá. To je poddání se, přemožení. Jsem pro říznou upřímnost ideje; věci indiferentní a kompromisní se mi také nelíbí. Ale co to má společného s nenávistí? Aby se nenávist hlásala jako zázračná formale příštího rozkvětu? Traktát bych Vám o tom napsal, kdybych se nebál, že Vás tím nudím.

15

16

A proto tentokrát končím. O dlouhých rýmovaných verších napsal jste mi pár zajímavých řádek; odpovídám Vám zatím: Snad máte pravdu, ale u mne roste všechno najednou, obsah a forma; a buď hodit do pece všechno, anebo to držet, co se držet dá. Mám málo radosti ze svého díla. Nečlověka si formu diktovat, jak bych chtěl. Ostatně poslední fáze mé formy je zase jiná.

17

Váš

Jebavý-Březina

(Na začátku i na konci dodatečně tužkou datováno - asi od S. Boušky: 13.5.96.
Dvojlíst plus jeden list, 184x114 mm, popsáno všech šest stran.)

- 1 S. Bouška G. Březinovi, Machov 7.5.96. Většina zde publikovaného Březinova textu nějak reaguje na tento Bouškův dopis.
- 2 Jde o Šaldův soukromě Bouškovi napsaný úsudek o dosud rukopisné sbírce S. Boušky Pietas (vydané knižně 1897; srv. Šaldovu recenzi této sbírky in Kritické projevy 3, 1950). Bouška v cit. dopisu: "P. Šalda mi odpověděl v podobném smyslu./Tj. ve smyslu originality a jedinečnosti vášnického díla, mč./ Buď hledím-li na literaturu, rád mi vydat knihu celou, hledím-li na absolutní umění, vydati jen některá čísla a doplnit je novým. Ano, to chci. Něco nového. Podivno, "Zrtvý Verlaine" se mu velmi líbil, stejně i p. Krejčímu."

- 3 Sigismund Bouška, Mrtvý Verlaine, Almanach secese (vyd. St.K.Neumann), 1896.
- 4 F.V.Krejčí o Almanachu secese, Rozhledy 5, 1896, 430-~~553~~ 443.
- 5 J.Karásek o Almanachu secese, Niva 6, 1896, 190.
- 6 Moderní revue 2, sv.4, č.2 (květen 1896).
- 7 St.K.Neumann, V záležitosti Almanachu secese, cit.č.Moderní revue str.47-48: "Nebo ať nám poví p.F.X.Svoboda o příčinách své slávy a úpadku! Fuj, jak je to vše ubohé, jak je to vše svinské!" (Spisy sv.2, 1904,25). Bouška v dopisu z 12. 6.1896: "Tuším, co chce p. Neumann říci: byla to nepěkná aféra pro posudek p. Šaldův o umění pí Svobodové v Lit. listech. Pamatujete se na ta nadšená slova dithyrambu? Je tomu asi dvě léta, tuším Krstík mi cosi vyprávěl o krásných očích pí S., Hlídka pak učinila poznámku a bylo by to skončilo soudně. ...Něco podobného asi p. Neumann myslí. Ale takové věci, i kdyby pravdou byly, nepatří na veřejnost."
- 8 Tento překlad Mallarméovy básně Odpoledne faunovo je od Arnošta Procházky.
- 9 Tuto pasáž (od Kěl jsem jisté vlohy... až po ...jen svému povolání) citoval Bouška ve své studii Otakar Březina, Nový život 1, 1896, 2.půlrok, č. 1-3/4, a to v č. 2 na str. 41.
- 10 S.Bouška, Paul Verlaine, Nový život 1, 1896, 1.půlrok, č. 5, str.99.
- 11 S.Bouška, Maurice Maeterlinck, Hlídka literární 2, 1895, passim.
- 12 Od Maeterlincka znám... až po ...odpovědi v hlubinách duše citoval Bouška v uvedené studii, a to v č.1, str.5 (s vypuštěním lichotivého hodnocení svého článku o Maeterlinckovi), a druhou část téhož textu (od Náležím k lidem...) znovu in Básník mystik, Nový život 8, 1903, č. 8-11/12; uv.citát na str.7 v č.3. Vrchlický na citaci v prvním z Bouškových článků reagoval hněvivě - viz o tom Bouška v dopisu Březinovi z 3.11.96 a také v ~~Svém~~ citovaném článku. - Také další Březinovy informace o četbě světových autorů Bouška ve svém prvním článku citoval nebo parafrázoval.
- 13 Cit. výrok je z článku S.Boušky Nová poezie česká, Nový život 1, 1896, 1.půlrok, č.5, 111-113. V tomto článku (i v jeho pokračování v následujícím čísle Nového života) je i vysoké hodnocení nedávno vydaného Svítání na západě.
- 14 První návštěva S.Boušky u O.Březiny v Nové Bíši se uskutečnila počátkem srpna 1896.
- 15 Aféra Rozhledů - spor mezi příslušníky České Moderny, v němž na jedné straně stála kritika Rozhledů v čele s F.V.Krejčím (hlasatelé "caritas"), na druhé straně především F.X.Šalda. Podrobnou dokumentaci viz v komentáři K.Dvořáka k J.svazku Šaldových Kritických projevů, 1950.

- 16 Báseň *Láska* vznikla na počátku r. 1897 a byla poprvé publikována ve *Vtěrech od pólů*.
- 17 O tom Bouška v dopise ze 7.5.96: "Chci být upřímný: formálně nejlépe se mi líbí Vaše verše volné, majestátní, jako rozvláčené hexametry, ale nerýmované; kde jste rým připojil, tam mi to vadí. Je to zbytečné a ruší to. Vaše rytmy jsou nádherné, lepší než u W. Whitmana, kde je to moc barbarsky rhapsodovité, u Vás je vnitřní lad a nová metrika, a tu bohatství verše samotného nestrpí, zdá se mi nesourodý a zbytečný rým, který mi tím více vadí, je-li nový, hledaný. Zadržuje mi náhle proud, zarazí mě, kdežto bez něho bych volně sledoval Vaši myšlenku. Náhradou více než dostatečnou za rým jsou mi Vaše nádherné rytmy samy. Jinak je u Vašich kratších pravidelných veršů. Tam ty rýmy jsou na místě, tam jste docítil často půvabu jako žádný český básník dosud." Teze o neslučitelnosti volného verše a rýmu je v kritice 90. let běžná. Viz i cit. studii o Březinovi, *Nový život* 1, str.7.- Březinovy výroky o společném zrodu obsahu a formy verše a nemožnosti formu si diktovat parafrázovat Bouška na témž místě, str.6.

Miroslav Červenka

Miroslav Červenka

Vyřezávání jesliček

V podhorském městečku žil truhlář Petr. Rozuměl dřevu a jeho stoly, lavice a misníky byly ze všech nejpevnější. Kdo chtěl, tomu na ně vyřezal ptáky a růže. Když mu umřela žena a dcery odrostly a vydaly se, zůstal sám. Na Boží hod vánoční přišel do kostela a uviděl jesličky; byly už staré a polámané. I rozhodl se, že k chvále našeho pána a svaté rodiny učelá nové jesličky s pohyblivými figurkami z lipového dřeva. Budou tam vysoké prolamované domy, kokrhající kohout a dům a shora se na slýnské kolo pohne umělá voča. Truhlář Petr si nařezal bílé špalíky na první rok a pustil se do práce.

Ale budoucí Petrova zásluha a budoucí radost Boží se nelíbily Satanovi, a tak se rozhodl, že dílo překazí. V podobě nehmotné vešel Nepřítel do truhlářova mozku, rukou a očí a způsobil, že ruce konaly jinak, než chtěl mozek, aniž oči o tom mozku podaly zprávu.

Truhlář Petr v pokoře, síle a skrytosti pracoval po mnoho let a viděl, že z jeho rukou vychází dílo nebyvalé krásy. Ovečky těsně okolo pastýře oslněné, okouzlené se tlačily k Světlu. Rozhýbávání důmyslnými převody, muž a žena pilovali kulatou kládu. Myslivce krácel palmovým hájem nesa Ježíši zajíčka za dlouhé uši. Poblíž jeskyně poklekal velbloud jednoho z králů, aby z jeho hrbu mohly být snaty drahocenné dary. A ve vzdáleném koutě v chaloupce bez přední stěny sám Petr, neboť tvůrce vtiskl panáčkovi podobu vlastního čela a vousu, hobloval drahé houpačko kolébky, zatímco první hotové leželo nadosah.

Když ten svět byl u konce, truhlář se umyl a převlékl, uvedl mechanismus do pohybu a usedl naproti dílu. V té chvíli Had se vyplazil z jeho těla a oči poprvé spatřily a mozek pochopil, co ruce vpravdě učelaly. Co bylo?

Velbloud s vyboulenými bulvami a břichem nafouklým
dodělával k ubáje tu předním, tu zadním párem křečovitě
vypjatých kňátů. Muž a žena pilovali pilně a pod jejich
pilou leželo vedví dělené děčko. Místo ovec se kolem pastýře
shluklo stádo obrovských mšic nebo vši, jež v této proměně
pokryty spěčeninami bradavic a bočlinami štětín natahovaly
k Ježíškovi sosáky chtivé sát, vysát a zlehčené odhodit.
Myslivec co chvíli zvedl pušku a namířil na čelo Panny. A
Petr ve své dílně s chytráckým úšklebkem stesával do sebe
dva trásky, kratší a delší, tak, aby mohly být v polovině
kratšího a v třetině delšího na sebe kolmo spojeny; větve
trnovníku ležely nadosah.

A tak se stalo se všemi věcmi. Jediné, co zůstalo
totožné s truhlářovým původním viděním, byly jesle a chlév
obletovaný na blanitých křídlech temnými anděly. Satanova
moc nedosáhla k postavám Božím: Kristus ležel obdivován
dvěma lidmi a dvěma zvířaty, zalitý světlem, které sám
vyléval, čistý jak nebarvená lípa, z které byl stvořen.

Jeho tvůrce a tvůrce celého Betléma hleděl dlouho na
dílo své pokory a své touhy, na svět, který tu nicméně byl.
Pak ještě jednou a naposled uchopil nůž a postavičky z chléva
přizpůsobil tomu, co je beztak obličovalo.

Utírání prachu

K ránu se v prázdném pokoji posadila na otrískané železné posteli stará žena a sáhla po budíku, který stál na počlaze při hlavách. Jeho ciferník však neobrátila k světlu pouliční lampy, padajícímu sem nezastříným oknem. Budík neměl sklo, a její prsty se opatrně dotýkaly ciferníku a plechových ručiček.

Slepá vyšla z pokoje do hlubin bytu. Když se vrátila, byla oblečená, učesaná a sytá. Držela velkou měkkou prachovku.

Zavřela za sebou a obrátila se k pusté stěně vpravo od dveří. Stařenka stála asi metr od zdi a její roztřesená ruka s prachovkou dělala vodovavné pohyby ve výši prsou. Utírala prach na červenohnědém, černém a zlatě zdobeném prádelníku. Sklonila se, objala hadrem sloupky v rozích a dlouho vracela lesk kovovým rukojetím zásuvek. S prachovkou omotanou na ukazováku se opatrně obírala porcelánovým flétnistou a tanečnicí v pastelové močři a růžové, zelenou mísou s žlutými orseji, temně rudým skleněným podnosem neseným třemi cínovými gryfy. Stál teď daleko odtud, v cizím parádním pokoji, a stejně i flétnista a prádelník.

Iva krůčky vlevo a vzad jí postavily proti rozštípanému a spálenému psacímu stolku s drobnou balustrádou nahoře při zdi. Něžně hladila leštěnou desku, bázlivě sahala na hlavu uneveného boha mezi oběma horními zásuvkami, se všech čtyř stran najednou, svírajíc je v pokleku članí, otírala tenké, dolů se zlehka zužující nožky. Musela vystoupit na špičky, aby dosáhla na zlaté sfingy na horní obrubě stojacích hočin, které kdysi vzali a odvezli z rohu poblíž oken, kde začínal arkýř.

Sedávala tu v nízkém křesílku, jehož zpuchřelé a zřehnivělé polštářky prázdnýma ručkama teď oklepávala a natřásala, sedávala tu v plném světle a šila.

Uprostřed arkýře její prsty na chvíli spočinuly na něčem, od čeho odskočily jako popálené. To, co tam stálo, tam skutečně stálo, nikdo to neprodal, neukradl ani nerozbil. Ilaně se přiměly pokračovat v obřadu; nahmataly chladnou polevu, z níž plasticky vystupovaly propletené obrysy čekoru, ucítily hrdlo k okrajům jemně vyčuté a pod ním ozvučnou oblínu. Do stařeniných

pohybů se vloudila úzkost. A přece nepovolila, dokud vatová vrstvička prachových částic nezmizela z posledního tvrdého záhybu.

Když u protějščí stěny přistupovala k rudohnědé skříní prodané v dražbě, k těm jejím rozkošeným zámkům v podobě lvích hlaviček s kroužky jako na vratech chrámu, stařenčiny prsty se roztrásly prudčeji. Ne už příčiny! Sotva se hadrem dotkla dveří, pocítila, jak masívní deska ustupuje, ruka prošla a ve zlomku vteřiny se ještě stačila dotknout hedvábí zelených šatů, lehounkého jak motýli: pak se látka ztenčila a stala nehmatnou. A skříň sežkosila ke straně, rozložila se na prkénka a prkénka na vlákénka rozplývajícího se dřeva. Jídelní stůl uprostřed pokoje stojící na osmi černých sloupcích spojených trnoži s koulemi vystrčil vějíře třísek, které do bílé dlaně bodly jí sklapy se složily bytí své ztratily. Šest židlí s prohnutými opěradly žebrovanými do tvaru lyry dostalo do plyšových sedadel vražedné díry s vyhrzlými chuchvalci koudele které zalechtaly v zápěstích šustly a už byly zmizelé. V uzounkém rámu oválné zrcadlo zadýchlo chladem vypísklo po očích hladem a v střepy se rozpadlo. Skřetovsky se zachoval toaletní stolek s deskou z černého žilkovaného mramoru, co mourstý kocour jí zpod ruky skočil do lustru nahom rozklínal broušené náletem rozbité skleněné korále odletěl s tím jak balónem a bylo po bále. Uzmutá knihovna zevnitř zastřená modrým sametem chvíli vzdorovala stařenka v bláhové mděži hnula se rychleji stačila otřít a otevřít zasklené dveře ale když s dětinským úsměvem chtěla oprávit knížky v bílých a fialových vazbách zapleskly deskami jako křídly zččšenými a byl konec s nimi. Vše, co tu kdysi bylo a plnilo pokoj i její dávný věk laskavostí, uměřeností a jistotou, se jí při tomto utírání prachu znovu bortilo pod prsty a ztracené výsměšně opakovalo chvíli své ztráty. Slepá doklopytala k posteli, ušedla. Zakryla by si oči dlaněmi, kdyby to u ní mělo nějaký smysl.

V poledne spoluobytelka bytu naslédla do místnosti. Stará žena už tam zase seděla na kraji postele dosud neustlané. V arkýři mezi okny se válely čerstvé střepy velikého zeleného, žlutého a černého dřeva, který tak jediný tu k usvědčení všeho ostatního zůstával až do dnešního rána.

Obíhání města

Chycenému rozvázali pouta, šátek mu sundali s očí a obrátili ho čelem k městu. Po levici se opačným směrem hnala ěpinavá řeka. "To město," řekli, "se všemi průmyslovými objekty, bytovými jednotkami, občanskou vybaveností, vodotečemi a sadovými plochami je určeno k likvidaci. Ani jeden obyvatel ji nepřežije. Bylo však rozhodnuto dát městu - a ~~tyk~~ taky tobě - ještě možnost."

Cizí domy a vily stoupaly šikmo vzhůru a zleva se do jejich dvorků, parčíků a zahrad cedil žlutý úsvit.

"Z města bude zachováno to, co se ti od této chvíle do půlnoci počaří kruhem oběhnout." - "Řekli jste, že je to možnost. Kdo by dokázal utíkat po kružnici v to_{to} nerovném kraji?" - "Čas, kterým tu plýtváš, bude chybět tobě. Samozřejmě jsou míněny všechny útvary topologicky s kružnicí shodné." Věděl, že se to tak říká, ale věděl také, co oni doveďou, a chtěl se zajistit proti úskoku. Teď už se rozbíhal.

"Zachrániš všecko," slyšel za zády, "co bude uvnitř první uzavřené křivky, kterou do dnešní půlnoci vyznačí tvá stopa!" "Tak si dej bacha a nedělej smyčky," připojil se rozchechtaný bas, ale on se neohlédl a soustředěně klusal vpravo a proti proudu řeky, k vnějšímu rohu čínžáku, který si pro tu chvíli stanovil jako západní okraj.

Nikdy to město neviděl a neměl tušení, jak značnou jeho část má před očima. Dílna s plechovou střechou vpravo nad silnicí ho svekla k namáhavé odbočce mokkými kopřivami. Živí lidé nikde nebyli a nečetní mrtví nevypadali jako lidé. Nepokoušel se tlouci; i kdyby v některém domku otevřeli, jazyk té země mu byl neznámý.

Jeho představa cesty brzy vedla k západu mělkým údolím s potokem jako na vsi. Město tužil nad příkrou strání zarostlou plevelnými stromy. Trvalo dlouho, než cesta se stočila mezi skály, jež mu připomněly mýty z dětinských časů jeho kmene. A když se konečně znovu vynořil na asfalt a křižovatku, byl si skoro jist, že jednu stranu tržuhelníku opisujícího předpokládané město má za sebou. S bujností, i když to v plicích skřípělo, oběhl na výšíně hranice sídliště - přece jim nenechá tolika

lidí! a stácel se k jihu. Teprve poté, co minul les za zdí a příměstská zdupaná pláň mu zazněla pod patami, otevřel se výhled doleva a on poznal svůj omyl.

V dále za hluboce zařízlým údolím, na jehož dně tušil hornější úsek známé mu řeky, nad svahy východního břehu, v údolí samém, kde se šířilo, i všude vokol se táhly širé krajiny města: kostely, památníky, nemocnice, staré obytné čtvrti, továrny, stadiony, nádraží, komíny elektráren a sapaoven, rafinovaně tažené siluety výškových budov, bělošedá sídliště až po obzor.

Po minuty bylo jeho tělo sopouchem a duch hvizdem hrůzy v něm, ale sklíčenost, která ho sevřela, když po svazích svlačců a čekanek spěchal do příčného údolí (po pravici náhle nechával celé lidmi nacpané satelitní čtvrti) a jím pak k východu, k říční ose města, tato sklíčenost byla snad ještě nesnesitelnější: věděl, že zdaleka neobsáhne všechno, ale také že výběr mezi zachovaným a obětovaným je na něm - dnes na jeho rozsudku, zítra na jeho svědomí.

Stíny dopadaly nejen doleva, ale už i dopředu, když zmořen procházel první velkou křižovatkou s tramvajemi opuštěnými uprostřed zatáčky, když kulhal po mostě a skoro slze vztekem se rozhodoval, že neučiní ani krok dál proti proudu, ale pouze obrazí obloukem mírně vypjatým k východu městský střed a bez ztráty kontaktu s řekou se stočí k východišti. Vždyť už byl bos a kolena se mu při každém došlápnutí ocklonila do strany, zahoupala.

Ke všemu se ukázalo, že examinační nenechali jeho zkoušku v tajnosti. Na smrtelně utichlém parkovém náměstí, před štítem kostela s obrazem svatosti vroubeným zlatozáří, stály drobné zástupy dětí. Zástupek zástupku si nevšiml. Na látkách nad hlavičkami měly siluety sídlišť a čtvrtí, některé znal z nadhledu onoho břehu, jiné na těch podivných standartách uviděl poprvé. Rozuměl, byly to daleké jižní a východní lidnaté okraje města, které měly teď být jeho kroky vykázány za hranice zachovaného světa, rozuměl, vešlo ve známost, že jejich řeč mu není známa, odtud prosba neumělým ohrazem a navíc jakýmsi napůl zpěvem napůl pláčem, plačtivým zpěvem, zpěvavým pláčem, jímž mokvaly dětské skupiny. Tito křižáckové spíše než jejich rodiče mohli porušit neurčitě formulovaný zákaz vycházení

z domů, ale přece skoro na každé tvářičce, oušku nebo ručce mohl spatřit bědné stopy pronikání některým ze strážných kordonů parcelujících město. Ostatně, uvažoval, kdyby jim opravdu chtěli zabránit v průchodu, prostě by to učinili, oni si je jen tak strašili, zábavně pokořovali... A teď, jakmile minul, hned je odváděli obepjaté po desítkách dlouhými popruhy z kůže, hned je odváděli do těch čtvrtí, kde děti bydlely a jejichž osud, ať již jakýkoli, jim bylo sdíletí.

Nedokázal doržet rozhodnutí, opilý malátností soucitu kráčel za jedním takovým hloučkem do hloubi města, okružní ulicí k jihu a východu. Obraz městského gigantu se mu chvílemi vytrácel z mysli proďeravělé únavou. Zdálo se mu, že v těchto hustě osídlených okresech každý jeho krok zachraňuje tisíce; a pro nové a nové tisíce vrhal do sázky životy statisíců.

Ale věci šel jako za rakví, truchlivý, drásaný, a za živý svět by se nepočíval doprava; tam tušil nezřené areály, obětovanou půli města. Vál octud plesnivý, plísňový, plísňivý pach. Jak se mu knusily ty oblasti po pravici!

Padala tma, když na vzdáleném okraji rozestavěné, zbudčarua přizdobované čtvrti zčesčen procitl z propleteniny triumfu a zoufalství a ostře zabočil k severu. Náhle se mu zazdálo, že už nic se neklade mezi kůstky chodidel a dláždění, o které narážejí. A přece se pokoušel spěchatí... Jako zbloudilá zvířata míjely bloky po jeho levici, s komína spalovny na listy lopuchu krvácel granát. Opíraje se o hůl, která zbyla v nějakém vybitém výkladě, v hloubi noci doklopýtal na holou výšinu a v zádech první záblesky měsíce uviděl úplnost města z opačné strany; řeku ve vyčítavém oblouku vybíhající mu vstříc a vzápětí se malomyslně vracející do míst, odkud ráno vyrazil; cihlové útesy, radiál liány, estakád klest táhnoucí se kilometry mezi cílem a kopcem, na kterém stál. Tehdy pochopil, že nikdy nedokončí svůj kruh.

Ještě to nepřijal, ještě se dral ve směru měsíčních paprsků podél páchnoucích padělků potoků a plechových vrat, ještě cítil vát děs zprava a zleva smíření, jako by mezi těmi stranami zůstal nějaký rozdí. Zdálo se mu, že tělo má ztenčené a srdce v něm naduřené tak, že si ten sval po každém stahu a pro každé rozpětí musí promáčkávat cestu. Cítil prach

na lýtkách, v rozkroku a tvářích jako skelné červíky provrtávající kůži. Ale pak už sténal a vrávoral, pak už se motal nerozeznávaje směr. Až v hlubině duše pocítil vrcholení tmy a noci, blížící se chvíli, kdy on a město se ve víření země dostanou tam, kde odvrát od slunce je nejkrajnější.

Potácel se údolíčkem zamaštěné trávy a uprostřed matně rozeznal stavení. Vydulým plotem se blyštěly součástky aut, smalt van a cívky s kabely. Dojista to pocházelo z krádeží a bylo to určeno kořistnickému prodeji, ale chvíle se naplňovala. Když po čtyřech oblézal to sídlo vydřiduchů, když padl a nevratně usnul v místě, kde dovršil svůj směšný náhradní kruh, bloudilo v něm blednoucí světýlko - doufání, že se odlomí město jak jablko, z něhož sály tyto máce, zmizí zdroj snadného života a obyvatelé domku v údolí nebo jejich děti zápasíce o chléb se polepší.

Pozvolné vznlížení

Se sklopenýma očima sestoupil po schůdkách vagónu a orientuje se podle nohou poblíž kráčejších vyšel po umělém kamení dvorany ven na chodník. Cíl jeho přerušené cesty byl sice stejný jako už po léta - tatínkova rodná vesnice s črolísími se oblouky nad branami statků, údolí a potěk, klikatý v lukách a zčeřený pod stráněmi - ale dnes, když se na to jel ještě naposled počítat (než kraj podlehne uranovým dolům vytrvale se přibližujícím od severu), měl za sebou stěhování na opačný konec země, takže stanicí projížděl poprvé. Pracizí město se k němu obracelo zády, ale on si toho sotva pověděl; ještě stále měl oči stočené dolů. K muzeu ostatně stačilo přejít záplatovaný asfalt postranní ulice. Mlouhá choďba s lepkavě ručou podlahou ho vedla k zadnímu křídlu budovy.

Nad parketami malé, pružce osvětlené osmihranné místnosti uviděl na nízkém soklu bosé prsty sochy. Byly zaryté do podložky, žíly a kůstky vystupovaly námahou, a jak zprava doleva přejel očima po nártěch, přitisknutých k sobě skoro rovnoběžně s čelní hranou podstavce, porozuměl tomu vypětí: prsty byly trochu zduřené, takže celá váha spočívala na špičkách nohou. Za kovovými kotníky se cesta jeho pohledu zlomila v ostrém úhlu, neboť kosy protáhlých lýtek směřovaly daleko před prsty a ven mimo přední stěnu soklu. Kolena se octla skoro po jeho pravém boku, musel podstoupit šikmo vzad. Teď už věděl, že to, kolem čeho se pohybuje, je vyhublá socha ženy. Mezi vypjatými svaly se rýsovaly temnější žlábký propadlin. Kolena vystupovala ze stínu, vrženého asi břichem a hrudí sochy, a ranní přisvit lesky modeloval jejich černo zelenou vyhlazenou kůži. Štíhlá stehna šla tím stínem šikmo vzhůru a zpět a jejich povrch náhle zársnělý a matný mu řídil zrak i kroky až k boční stěně podstavce, jehož levý roh teď obloukem obcházel. Hleděl už o něco výš, a nyní se poprvé zastavil, ztrnul; celá pravá polovice zadku byla vyrvána, mohl nahlédnout do nitra nečekaně tenké kovové skořepiny, v dutinu trupu a stehna s nahými stopami odlétání, na boule

a uzliny tuhnucího bronzu, které měly zůstat ukryty navždy. A spirála stoupala a rozvíjela se ven i ze tímto zvratným bodem, páčila jeho oči do kruhu a výš jako šroub, a útrapám kovu, jak brzy poznal, bylo souzeno pokračovat: ještě vysoko nad průrvou byl povrch pokryt napřed velkými, pak stále drobnějšími šupinami, skvrny jasu a tmy se na tom střídaly, jako by se kov v penízkách odlupoval, a tato rakovina dávala zmučenému bronzu výraz bezradný, lidský...

Proti všem zákonům rovnováhy se boky i záda s hlubokou rýhou a pak zase vystouplým hřebenem uprostřed stáčely nejen nazpět nad sokl, ale zároveň pořád víc vzad. Zvedaje zvolna oči míjel v kruhu další roh pravoúhlého podstavce, žena té sochy pačala do okna, které měl teď těsně za sebou, procházel zúženým prostorem a vzhlížel k ramenům, která se nad ním zalita sluncem vzdouvala jako skalní převis, zakulacená v marném úsilí udržet rovnováhu přesunutím své kříže dopředu, točivý pohyb ho unášel kolem třetího rohu a pod křivclaký loket ven a šikmo vzhůru vztažené levice, jejíž zurážené prsty se chytaly slunečního paprsku, chytaly, nechytily. Ale teprv když s hlavou zvrácenou stenal tam, odkud vykročil, s úzkostí pohleděl do středu víru. Jaký výraz nalezne na zastíněné tváři řízení? Hlava tam však nebyla a nad místem, kde zabaté okraje utřeté krku dávaly tušit druhou círu do sochy, trčelo slunce, zmatnělé výpary, trčelo a z jeho středu šikmo dolů padal veliký pták. Kež se snesl do korun v zahradách, návratěvníkovy oči už byly zase sklopené.

Co se stalo v blázinci

D U B E N

Dostala jsem vloni na jaře orchideu v květináči. Zelené, vrásčité jazyky listů vyrůstaly z bělavých oděnků a hlíz a na stonku visely dva lusky, budoucí květy.

Postavila jsem orchideu na vykládanou truhlu, nejkrásnější kus nábytku, který mám, lusky nadýmala zevnitř jakási veliká síla, květ tam byl hotový jako dítě z těsně před narozením a zrovna když jsem čekala velký třesk, výkřik, anebo aspoň sten, neslyšně pukl napřed jeden a vzápětí i druhý, konce se ohrnuly vzhůru a počal vylézat pysk, purpurově lemovaný. Pozorovala jsem jak se odchlípují slabě růžové okvětní lístky, dva z nich stoupaly do stran jako pavéza, zatímco jeden se rozvinul v nestřežené chvíli kolmo vzhůru a poslední dva se klidně rozložily ve spodní části. Orchideje byly růžové do fialova, průsvitné do skleněna, ale potom začaly zrát, zprázkového skla vyplouvala sytější fialová, akvarelové tušení budoucí zralé krásy se naplňovalo den ze dne ~~rozkřídla~~ jako se některé křehké a jenom naznačené dívky postupně zevnitř vybarvují. V pysku se objevila sírově žlutá a fialová ještě ztemněla. Květ dozrál a pak několik týdnů držel jako krasavice, která se léta nemění. Pak náhle začal blednout, vychládát, byl křehčí a křehčí, ale byla to jiná křehkost než zpočátku, protože pocházela ze slábnutí. Kůstky v listech prosvítaly, odněkud zevnitř vylézaly vrásky, jemné žilkování, a rez se chytla konců pavézy a pysk začal okorávat. Mez se pomalu rozlézala tělem květu jako nemoc, stáří a smrt. Některé květiny si ponechávají tu barvu i po uschnutí a opadání, ale orchidea ji ztrácí a já nevím proč. Dívala jsem se, jak se květ pozvolna proměňuje z krásného barevného motýla v šedohnědou, temněji žilkovanou noční můru,

a jak vznešeně zachovává pořád tvar. Byl jako mumie staroegyptské královny. Neměla jsem srdce ten ušlechtilý skelet vyhodit už proto že tak statečně před mými očima umíral a zemřel. Byly by bývaly na stonku dodnes oba dva, kdyby se jednou průvan kamsi neodvál a nepohřbil za nábytek. Možná létají po světě jako dva noční motýli.

Netos už má Cattleya nekvetla a já jsem šla na radu k panu primáři, protože jsem slyšela, že pěstuje orchideje. Tak a jsme zase v psychiatrické léčbě, ačkoliv to na to ani nevypadalo. Poradil mi, že musím květinář zapustit do nějaké většiny nádoby s mechem, když už nemám skleník, že mám zalévat mech a nikoli rostlinu, mlžit ji, vytvářet vlhkost jakou mívala v tropech, mám jí střídat roční období, ale ^{ne} jaro, léto, podzim, zima, ale rok rozdělit na období monzunových deštů a sucho a to všechno u nás doma, kde musíme také bydlet my. Pak mi snad Cattleya rozkvetne, ale on to nezaryčuje. Dlouho jsme si povídali o orchidejích a on pak vstal a pustil Radeckého marš a jiné vojenské pochody a prozradil mi, že nemáluje jenom orchideje, ale i rúže, vojenské pochody a bitvy. Kdysi si učelali s kamarády, vojáčky, koně i dělíčka a velely vojskům u Slavkova, anebo u dce, někdy i u Waterloo, podle toho, jakou měli právě náhodu. Ptala jsem se ho, jestli válčili také u Lipan a on odpověděl, že ano, ale husití je nikdy tolik nebavili jako Francouzi, Rakušani a Prusové, to byly bitvy, panečku, to jeden nevěděl jak to dopadne a třás se hrůzou a rozčilením, ani na Bílou horu nehráli, protože to byla okrajová, ubohá bitva, v níž jsme přišli o všechno, ale vy jste přišla kvůli orchidejím, rozvzpomenul se pan doktor a vytáhl ze skřínky diapozjektor a do něho zastrčil nálož diapozitivů. Zeptala jsem se, jestli jejich bitvy dopadly vždycky tak, jak se historicky odehrály a od odpověděl, že ne, že

že vždycky znovu dávají šanci, aby ten, co prohrál vyhrál.

- To jste ale samozvaní generálové, kteří mění dějiny, řekla jsem a on se lišácky zasmál a počal promítat na zeď obrázky růžových, zelených, žlutých a kropenatých orchidejí a náhle se mezi květy připlétaly obscénnosti, nic jsem neřikala, až on si toho všiml a řekl

- Mám to trochu popletený, tohleto je pro pacienty, ale nevadí vám to, že ne.

Vadilo mi to, ale ze slušnosti jsem neřekla nic a počkala, až se z prasáren zase začaly klubat orchideje. Zeptala jsem se, jestli se mu terapie na sexuálně úchylných pacientech vede a on si stěžoval na jednoho, který je na slepice a at s ním dělá, co dělá, falograf mu pořád reaguje na slepice a ne na nahou ženskou. Chtěla jsem vědět, proč člověka, který má rád slepice a ne holky zavřeli do PL a pan doktor mi vysvětlil, že když se ten člověk dostal do družstevní drůbežárny, řádil tam jak Modrovous, znásilnil kolik desátí sítok slepic a ty potom umíraly a proto byl obžalovaný a souzený za poškozování socialistického vlastnictví a k tomu ho ještě udala jeho sousedka, nejmocnější soudružka ze vsi, že jí znásilňuje slepice a hází jí je přes plot mrtvé.

Slepice mi pořád nešly z hlavy, ale pan doktor už byl zase u orchidejí a radil mi, že bych měla pěstovat raději himalájské orchideje, protože ty jsou otužilejší a spíš by mi kvetly. Ta moje, Cattleya je moc choulostivá.

- V Himalájích jsou prý lesy rhododendronů, které všechny kvetou najednou, v nižších polohách růžově a nahoře bíle, takže to prý vypadá jako prahy sněhu a ledu, zasmála jsem se.

A on mi začal vyprávět, že u sexuálních vrahů většinou nic nepomáhá a tak vždycky dojdou ke stejnému buď - anebo. Buď do sarti zavřít, ^{oběti} anebo udělat operaci na mozku. To se vyvrtá do lebky dírka a tenkýma nožičkama se přeruší nějaký spoj a tím umrtví sexuální centrum v mozku, ale také se tím prý poruší centrum agre-

sivity, které je hned vedle a tak se nezvladatelný chlap pronění v neškodného beránka, který rád ve všem vyhoví.

Napadlo mne, že takového umrtvení sexuality mohou dosáhnout některé manželky, ale sotva se jim mužský změní v utěrák, už s tím nejsou spokojeny a zase by chtěly mužského. Nejlepší by pro ně byl zároveň mužský i utěrák, ale to právě nejde.

Bylo mi vrahů líto, ale pan primář mínil, že je pořád lepší operace, než provaz a mně se zas zdálo, že ztratit za číva duši, byť by byla ďábelská, musí být hrozné. Pan primář pak doznal, že o lidském mozku vědí pramálo, skoro nic a přece si dovolí do něj píchat nožičkem. Ptala jsem se ho, jestli jsou nějaké sexuální vrahoučky a ~~dezvěčile se, že nejsou, prý.~~

Slyšela jsem, že jedna ženská v nedaleké vesnici stávala s klackem u rybníčka a když šli traktoristé k obědu vylítla z křoví a oni jí nechtěli dát a tak je bila klackem po hlavách a po zádech, až ji nakonec na žádost emenvé umístili v PL a je tu dočns.

Pan doktor, řekl, že je to jistě zas nějaká fara. Jsou, pravda, ženské, které jsou sto mužského k smrti umilovat, ale dobrovolně, vždycky dobrovolně.

Orchideje za oknem zářily, jako lidé, kteří jsou zamilovaní, květy byly něžné a snad i přelétavé jako ptáci v tropech, měly ve svém skleníku začátek monzunového období a když v tropech začne pršet, lidé si zalezou do chatrčí a pořád se milují a počínají a plodí, zatímco k venku leje. Možná proto je voda symbolem vášni, erotické posádkosti, mateřství a plodnosti.

Ptala jsem se pana primáře, jestli by úchylné mužské nemohly spíš léčit ženské zvlášť k tomu účeln vybrané a najaté místo sprostých obrázků. A on pravil, že na Západě jsou nemocnice, kde mají sestry zvláštní příplatky za vyzývavé, anebo i určité jednání, ~~zatímco u nás, když se sestřička něčeho takového s pacientem do-~~

pustí, řekne se to ne schůzí veřejným soudem a dotyčná pak musí z ústavu odejít a pracovat v zemědělství, i kdyby pacientovi to pomohlo víc, než cokoliv předtím.

Pan primář vstal, protože vojenské pochody dohrály a položil na kotouč novou desku.

- Teď vám dokážu, řekl a zvedl prst ke stropu, že všechny slovenské písně mají jenom tři melodie, jednu, druhou nebo třetí. A hned při první písni zvedl dlaně, dělal jí tak tak tak, vykřikl: první typ a zazpíval básně: V Těrchovej na veži trtkali dva ježí...

V pokoji bylo teplo, po zemi se rozprostíraly vysoké kůže z nějakých honů, orchideje ze skleníku šířily těžkou vanilkovou vůni a skulinami k nám pronikalo i vlhké tropické vedro. A pan primář se díval na orchideje, oči se mu rozpíjely do hloubky i do šířky a vykládal o nymfomanskách, které ho na každém kroku pronásledují a já pochopila, co mu květy připomínají a proč je má tak rád.

- Seď bača na šalasi, zazpíval pan primář, a chuja si rukou hladí. A to byl druhý typ všech slovenských písní.

Venku rozkvétaly krokusy, jejich lusky něžně pukaly a rozvířaly se. Pak zvačnou. Co je z krokusů na podzim když ne ocůny.

- Stejně mi Cattleyu nakonec dáte, řekl pan primář, protože vám nikdy nepokvete. Líval se mi do tváře, a usmíval se a jeho oči vyzařovaly zvláštní alno, které někdy Bůh či ďábel rozfouká v člověku.

Za oknem byl advent, ten v němž se očekává jaro. Vždycky je lepší očekávání, než naplnění, možná celé lidské štěstí je v lezení a nikoli v dolezení, v cestě a nikoli v cíli. Zpíval kos a drozd, a já věděla, že všechno, co se naplní končí jako jaro.

Vtom pan primář zanktoval třetí píseň s typickou melodií a ta byla: Nemožen sa vysrať...

- Víte vy vůbec co je sex? zeptal se, když deska dohrála a j...

pochopila, že mi učinil nabídku, kterou hned upřesnil: - Zítř ráno už budete vědět.

Orchideje

~~kapky~~ pluly ve skleníku jako bizarní tropické ryby v akváriu a na zahradě svolávala sestřička pacienty aby už šli domů. Šla jsem radši taky. Doprovodil mne ke dveřím, díval se za mnou a mně se zdálo, že mne diagnostikuje, že z pohybů mých nohou, zad a boků cosi odečítá, možná základní šifru mého života, cosi určujícího a neromantického, možná je pan primář primárně nařazený a k tomu Freudem navedený, takže ví něco, co já nevím a nikdy se nedozvím-

Cattleyu mu dám, užila jsem jí dost a ona teď hyne. Plavala mým pokojem šest krásných dlouhých týdnů. Pro mne se otevřela, uzrála, sestárla a umřela. Co si víc mohu přát.

PŘED PŮL STOLETÍM
V E. Č. S.

Někdy ve dvacátých letech napsal o nás - tedy o nás před více než půl stoletím - americký žurnalista: "Jejich největším průmyslem je politika." Protože skutečný československý průmysl byl celkem vzato úctyhodný, musel na návštěvníka z Ameriky učinit náš politický život vskutku mocný dojem.

Se stížnostmi na nervózně přepolitizovanou atmosféru E. Č. S., na sobectví stran, na úpadek žurnalistiky, stranicky služebné a bezuzdně se vyžívající v nechutných skandalizačních kampaních proti politickým odpárcům, úhrnem na zaslepené, nenávislné stranické církevnictví setkáváme se při četbě všech jen trochu slušnějších novin a časopisů té doby téměř na každé stránce.

Byla u nás tehdy nejspíše spousta jakési rozptýlené anarchie: demokracii mnozí chápali jako svaté právo na nespokojenost. Mezi nespokojenými byli také všemožní straničtí činitelé, ovšemže zasloužilí, jak už u stranických činitelů bývá. Otevřely se jim sice po převratu možnosti před tím nebývalých kariér, ale nemohlo se dostat na každého. A tak si vždy znovu po každých volbách strany stát, to jest funkce ve státním aparátě, po celých resortech rozdělovaly podle volebních výsledků a nelze říci, že by si při tom počínaly vůči státu šetrně: jako by stát byl právě jen ložiskem výhod, skladem kariér, zásobárnou koryt a korýtek. Jako by stát neměl vždy být alespoň pokusem o integrující, všeobecně zavazující myšlenku, ideál; o autoritu nadstranickou, rozsuzující, ukáznějící a usmiřující přebujelé partikulární egoismy tříd, stavů, stran, národů a národností! Jako by státní aparát neměl být pro občany fungující sociální službou! Takto byla aktuální státní vůle právě jen mechanickým součtem, dočasně platným vektorem sobeckých vůlí koaličních stran, a proto tak často postrádala jakoukoli vnitřní, jinou než nábočilou mocenskou logiku, dlouhodobější koncepci, cílevědomější zaměření a v neposlední řadě i schopnost pružnější reakce na měnící se situaci doma i ve

světě. Státní vůle se tvořila a také měnila sechanicky a vlastně chaoticky: vládní koalice bývala už tehdy přirovnávána k obchodní burze hmotných zájmů stran.

Všechno začalo nejspíše už ze Rakousko-Uherska, kdy si české politické strany pohodlně navykly pohlížet na stát jako na cizího, od čeho je záhodno především požadovat. Co se sluší rozhořčeně vyzývat, aby bylo zajištěno, odstraněno ..., co se může a má bezohledně kritizovat a co ze zásadních důvodů třeba vědecky podezírat - ale co při tom všem nesnesitelném útlaku umožní nestarat se o spoustu otravných, protože složitých, k agitaci nevhodných záležitostí, například o každodenní chod hospodářství, o nuance zahraniční politiky apod. Naše školství, kterým jsme se ještě před nedávnem právem chlubili, bylo tímto proklínaným cizím státem dobudováno právě v době, kdy naši čestí poslanci po dlouhá léta /celých osmnáct let!/ pěstovali se sentimentálním pathosem a krasořečnictvím rádobyhrdou gestikulací pasivní opozice a neúčastnili se z trucu zasedání říšské rady, ba dokonce ani českého zemského sněmu. Stát byl prostě od čábla, mluvilo se o něm jako o "Vídni": stát byli oni, kteří se měli starat, požadovat a kritizovat bylo svaté právo naše. Oni měli odpovědnost, my nároky. Nejspíše odtud ona anarchie, kterou převrat v roce 1918 stačil právě jen rozptýlit.

To však už byl stát konečně náš a dlouho odříkané příjemnosti vládnutí byly konečně na dosah ruky. Nepříjemnosti odpovědné, pozitivní, neagitační politiky, do té doby sotva komu intimněji známé, málokdo byl ochoten na sebe brát. O příjemnosti rozpoutal se zsto litý boj: proto byl ve vládách N.Č.S. zpravidla jen jeden, maximálně dva nestraničtí ministři-odborníci, a to ještě jen po vytrvalém nátlaku prezidenta republiky. Ještě menší úspěch měl T. G. M. s prosazováním zásady, že se straničtí ministři v čele resortů mají alespoň obměňovat. Jak by na něco takového mohli přistoupit třeba agrárníci, když celý resort Ministerstva zemědělství byl odshora až dolů obsazen jen jejich vědeckými straníky! Strany se držely "svých" resortů jako klíšťata: jinak by přece nemohly tak bezostyšně obměňovat z veřejných prostředků své zasloužilé, diskrétně si přihrávat příležitosti k neplňování stranických pokladů a také lacino /ze státních peněz/ vařit své velební guláše:

získávat voličstvo makavými agitáčními argumenty - materiálními výhodami. Národní socialisté se nikterak neskrývali s tím, že výnosné nádražní restaurace jsou a budou pronajímány jen a jen vlastníkům legitimize jejich strany. Měli přece svého člověka v čele Ministerstva železnic a mohli si dovolit i mnohem víc: prosadili postavení pompézního paláce tohoto ministerstva s fontánou v ministrově koupelně jako pomník stranické moci. By the way, toto ministerstvo dosud stojí a imponuje na nábreží řečeném Kyjevské brigády. Veřejný život byl takto z věcného hlediska nesmyslně rozparcelován a parcely důsledně ochraňeny proti nepřátelským vetřelcům, proti prospektorům-jinostřaníkům, ale i proti nestraníkům - jako zlatokopecká naleziště.

Také proto je historie N. Č. S. mimo jiné téměř nepřetržitým sledem skandálů, vlekle se provalujících korupčních afér jak stran, tak i podnikavých straníků, pracujících sice na svůj vrub, ale v chráněných stranických oborech. Přitom jedním z mála společných zájmů koaličních stran bylo šetřit koaličního partnera, který se právě nešťastně odkopal při nějaké nečisté hře, nebo byl před veřejností odhalen všetečným žurnalistou z nepřátelského tábora: předpokladem a smyslem této shoody zájmů byla ovšem reciproční shovívavost. Opozice se napopsk v odhalování podobných afér zcela vyžívala, a to na úkor mnohem obtížnější kritiky konstruktivní, špínu skandálů zálibně rozmazávala a hříchy vládnoucích stran v zájmu agitace - možno-li ještě zvětšovala. Politický život se čtenáři deníku politických stran docela dobře mohl jevit jako nečitelný propletenec čistě sobeckých - stranických či jen osobních - sporů, v nichž jde vždycky právě jen o co nejplnější kapsy.

Závorka: ptám se pro jistotu, zda tu musím výslovně zdůraznit, že těmito vážnými krizy politického stranictví se téměř dvacet let trvající existence samostatného československého státu nevyčerpávala? Asi to musím zdůraznit, nemá-li se vystavit riziku nepochopení: naše skutečné politické dějiny jsou příliš krátké a tudíž jaksi málo naše na to, abychom všichni i bez nápovědy pochopili, že je nejen možné, ale svrchoveně žádoucí hlásit se loajálně i k nedokonalému dílu našich otců a dědů. To znamená i se závazkem věrnosti, a to při vší kritičnosti, ba snad právě jen s ní: right or wrong, my

country! Konec závorky.

x

V posledních desetiletích máme nepřetržitou možnost velmi zblízka pozorovat a kolektivně i osobně zakoušet vady politického stranictví v onom maximálním zvětšení, které způsobuje mocenský monopol strany jediné. Že tu jde ovšem o nepochybné, přímo pojmové popření principu politického stranictví? Že strana jako "pars" může být právě jen částí celku? Logicky vzato zdá se nám to nesporné. Že navíc tu mohuně působily a působí síly a vlivy vnější, našim tradicím cizí? Kdo by to chtěl popírat?

A přesto si myslím, že četba inzertní rubriky třeba takového Českého slova otevírá prostor k přemýšlení - přece jen o souvislostech. O tradicích dodnes živých. O dědičném zatížení našich politických poměrů, o kterých se dnes chce tolik věřit, že nám byly až násilím podvrženy. Je ovšem takové přemýšlení daleko méně příjemné konání, než všeobecně sdílená víra, že příčiny současného stavu jsou mimo nás ... Tedy toto České slovo /ale také např. agrárnícký Venkov/ uveřejňovalo v "Uprázdňených místech" výzvy, aby uchazeči k počínání žádosti o přijetí do státních služeb přikládali "potvrzení místní organizace o době členství ve straně". Ano, šlo o místa v resortech národně socialistických /resp. agrárníckých/ ministrů a rozumělo se tím tedy totéž, co se dnes míní eufemistickou formulí "kádr. předpoklady". Ano, politické strany N. Č. S. takto odměňovaly z veřejných, státních prostředků každého, kdo prokázal straně účinnou loajalitu, lhostejno zda upřímanou či předstíranou, každého, kdo byl ochoten vstoupit do jejích řad, odevzdat jim ve volbách svůj hlas.

Po volbách, když se někdy stranická příslušnost příslušného ministra změnila, neváhal nový ministr vyměnit i ředitele tak nesporně všenárodní a nadstranícké, nepolitické instituce, jako bylo Národní divadlo. Z věci nepolitické tak rázem udělal politickou, z kolegů nepřátele. Před neúplatnými odborníky dal dříve či později přednost "polovzdělaným strejcům" /viz dále A. Luchs/ se správnou stranickou legitimací. A pře-

devším slušným lidem politické strany /"partajnictví"/ nato-
lik zhnusil, že za války ti nejlepší z nejlepších, příslušní-
ci odbojových skupin v programových dokumentech zcela katego-
ricky odmítali obnovit po válce systém politického stranictví,
a to v jakékoli podobě /výjimkou tu byli jen komunisté/.

Je to bída, když v e ř e j n í zaměstnanci musí mít
legitimaci s t r a n y . A je tu také otázka, zda je oprav-
du kvalitativní rozdíl mezi tehdejší praxí, kdy méně skrupu-
lózní veřejný zaměstnanec měl v šupletí legitimací několik,
neboť je měnil podle toho, jak dopadly volby a které strany
vyhandlovala jeho resort, a mezi praxí čnešní, kdy má, musí
mít legitimaci jen jednu, jedinou? Musím říci, že je to roz-
díl, a to v skutku rozdíl kvalitativní, ale musím hned dodat,
že už v prvním případě budou slušní lidé takovou praxí nato-
lik otráveni, zklamáni a nakonec dezorientováni, že pak svou
rezignací či naopak počítaným úsilím nastolit ideálně spraved-
livý řád připraví cestu zlu ještě většímu. Z otrávenosti, zkla-
mání a dezorientace slušných lidí rodí se nejnepříjemněji despo-
tismus, při kterém pak už nejde o ředitele Národního Divadla,
ale vůbec o svobodu nesouhlasit a nakonec často i o životy ne-
souhlasících.

Je v skutku možné říci, že vady politického stranictví se
koncentrovaně a ve zvětšeném měřítku projevují tam, kde zůsta-
la strana jediná a také se to často říká. Všem to připadá vě-
rohodné, skoro samozřejmé. Myslím však, že je záhodno prozkou-
mat také šokující hypotézu, naznačující, že vady, spojené s
existencí jedné politické strany, jsou jen zvětšením a sou-
středěním vad politického stranictví vůbec. V našem konkré-
tním případě politických stran B. Č. S. a také politických
stran v období 1945-1948. Jistě, obě tvrzení jsou identická.
Jde však právě o ten úhel pohledu.

V prvním případě jsme dnes zčasně z obliga, v druhém
jde o dosti nepopulární téma naší nepřilíš vyspělé politické
kultury. Občanské ctnosti nebyly u nás nikdy příliš kultivo-
vány. Pravda, nebyl na to čas, ale upřímně řečeno, nebylo
k tomu ani dost chuti. Politické strany, kterými se politic-
ky aktivní občané vztahují ke státu, byly povětšinou jen kolek-
tivním sobectvím, a to nejspíše právě proto, že stát nám byl

a zůstal - cizím erárem. Erár je hanba nevzít na hól a dvojnásobná hanba /před volbami přímo okázalá sebevražda! / je pozitivní politika. K něčemu takovému jako by u nás chyběla společná duchovní půda, spojující lidi - občany ve vyšším mravním řádu a umožňující vést politické zápasy bez rizika, že se veřejnost rozloží, rozpadne v stony stran, tříd, stavů, národů. Chyběl klubší ponor společenského života, jen málo zatíženého sdílenými tradicemi. Slovo "státotvorný" nebylo a není snad nikde vyslovováno s takovým opovržením jako v Čechách: rozumí se tím něco jako konformní, servilní, snad i kolaborantský.

Ferdinand Peroutka si kdysi posteskl, že politika je u nás spojens a poezii, že tajným českým ideálem je jakési černohorství. Že nebouřit se je proti naší tradici.

Po poezii, černohorství a po bouření je dávno veta, erár však trvá, ba pořádně zbytněl. Místo poezie hořké vtípkování, místo černohorství drobné komunální záškodnictví, místo bouření se pokoutní reptání. Čím více jsme se za necelých sto padesát let českého politického života ke státu chovali jako k cizímu eráru, tím více se stát takovým cizím, nepřátelským erárem skutečně stával.

Připomínkou Fuchsových "polovzděláneckých strejčů", vytlačujících odborníky už před půl stoletím, nabízím tu k úvaže, zda ten dnešní erár byl nám jen a jen vnucen a zda je vskutku našim tradicím tak docela cizí.

Nepatrně ^{zde} (zkrácený) článek - spíše poznámka - vyšel v Peroutkově Přítomnosti v čísle 29, ročník 7 /v roce 1929/ na str. 451. Alfréd Fuchs, židovský katolík, patřil dlouho ke kmenovým autorům Přítomnosti. Za války zahynul v nacistickém koncentračním táboře. Jeho kultivované, jasnoživé politická publicistika vzbuzuje dnes zaslouženě nový zájem. Knižní výběr z jeho článků připravuje se prý v jednom českém exilovém nakladatelství.

Co je "politikum"?

Stalo se mi jednou, že jsem intervenoval u vlivného politického činitele, chtěje jej přesvědčit, že na určité místo se hodí jedině ten a ten muž, protože

má všecky schopnosti a zkušenosti k tomu. Bylo mi řečeno: "Co mi říkáte, mne přesvědčuje, ale nezapomínejte, že dnes je politikum místo každé kancelářské pomocnice." Ergo: Věci, které by podle zdravého rozumu jít měly, nejdou z důvodů politických. "Politický, politické, politické" je tajemná formulka, jíž se všechno vysvětlí, všechno omluví, a jež je tím účinnější, čím méně povídá. "Věcné důvody mluví sice pro, ale z politických důvodů není možno je provést". - Tuto větu slyšíme a čteme v nejrozličnějších variantách. Zdá se často, jako by v oboru politiky vládla jiná logika než v jiných oborech lidského života a lidské práce. "Je to politikum." - To znamená, že otázka není posuzována podle odborných dobrozdání, nýbrž podle zcela jiných kategorií myšlení. Je opravdu politika pytel, do něhož se dají strčit všecky nemožnosti a nekorektnosti? Vypadalo by to s lidskou společností a zvláště se státem smutně, kdyby tomu tak bylo. Co je to politikum? ... Proč jsou politikum některé skutky, jež samy o sobě by byly politicky indiferentní? Na př. obsazení úřednického místa nebo stavba vodovodu./ Jest vidět, že politický charakter určité akce není dán její obsahem. Obsah sám, jak ukazují příklady, může sám o sobě býti lhostejný ... z akce se stává politikum tehdy, když při ní záleží na tom, aby se rozeznávalo mezi přítelem a nepřítelem, mezi stoupencem a odpůrcem. Politické myšlení a politický instinkt se tedy osvědčují teoreticky a prakticky podle schopností rozeznati přítele a nepřítele. Tak zvané celostátní akce, s nimiž jsou srozuměni všichni občané, netvoří již žádné politikum. Kde je politika, jsou přátelé a odpůrci, politika jest a zůstává militantní. Z toho plyne další důsledek, že odpolitizování veřejných akcí znamená, že mají být vymaněny ze sféry bojovné a povýšeny do sféry diskuse. Čím více se bude demokracie vyvíjeti směrem ke kvalitě, tím více a pozorněji bude slyšen místo politika expert. Co je tedy politikum? Ze dnešních okolností je to případ,

kdy místo odborníků rozhodují osobní nebo stranické
tehenice polovzdělaných střejců ...

Alfréd Fuchs

/Vybral a komentářem opatřil Petr Pithert/

Sci-fi proti sci-fi

Sovětský autor Ilja Varšavskij/1909-1973/, původním povoláním inženýr chemie, začal publikovat až po padesátce, takže jeho poměr k literatuře je pochopitelně od začátku jiný, než vztah spisovatele profesionála. Ve výběru povídek "Homunkulus aneb Zevrubná kybernetologie", který pro Lidové nakladatelství připravil a přeložil Jaroslav Piskáček, je zřejmá autorova technická erudice a jistý shovívavý odstup od způsobu, jakým obvykle v žánru sci-fi spisovatelé pracují. Známá témata a schémata pojednává tak, že odhaluje jejich absurditu a nakonec směšnost. Ale s humorem a ironií se nesetkáváme ve sci-fi poprvé a kdyby si Varšavskij dělal jenom legraci z nesmyslů, jaké jsou schopni vyplodit kolegové, nebylo by snad moc o čem psát. Jeho knížka je zajímavá tím, čím jde za toto škádlení, kde se vůbec celý ten sci-fi aparát ukazuje jako pouhý převlek, který autorovi umožňuje ukazovat nejen směšné, ale i člověku nepřátelské stránky světa, v němž žije. Při bližším ohledání totiž skoro všichni jeho hrdinové mají tolik specifických vlastností a nectností domácího prostředí, že je lze těžko zaměnit s hrdiny z jiných krajin, a střetnutí kybernetiků s lidmi mívá většinou vysloveně mezilidský ráz, při čemž konflikt bývá rozehraný tak, že inteligentnější a dokonce lidštějším stvořením je robot. Tak hned v první povídce výběru se vzbouří inteligentní "homunkulus" proti demontáži, kterou mu pohrozí bezcitný majitel, tím, že si sestavuje malého potomka. V další povídce dochází ke konfliktu mezi ženou-vysokoškolačkou a její domácí robotkou, která je mnohem chytřejší a citlivější: "V té době uvažovala v kuchyni jiná bytost o tom, že neustálý styk s lidmi je už pro ni nesnesitelný, že se přece nedá žádat, aby stroje, které jsou nesrovnatelně chytřejší než lidé, byly svým tvůrcům donekonečna vděčné, a že nebyt lásky k malému kybernetičkovi, který by zůstal na světě sám jako kůl v plotě, vyskočila by nejraději z okna." Střetnutí chytrého a pracovitého s pitomcem vychází zpravidla tak, že ten lidsky cennější a slušnější nemá takřka žádné vyhlídky na změnu své situace, že bude dál zneužíván a vykořisťován. Jistě není třeba detailně rozvádět, co je nám na tomto tématu povědomé.

Jiným způsobem blízké jsou i povídky, které, odmyslíme-li si slovník sci-fi, poukazují k Zoščenkovi. Z člověka, "který viděl anti-svět", se vyklubá notorický alkoholik, z vojenských manévrů na počítači se lajdáctvím obsluhy stává fraška, právě tak i "SIS"/stroj na obranu hlupáka/ si nezadá s mistrovskými miniaturami Michaila Michailoviče.

Ojediněle, ale přece, se objevila ve výboru i čísla, která s humorem a literární perziflází mají jen velmi málo společného. "Soudce" je elektronický automat, "který obdivuhodně snadno dosáhl toho, co se vyšetřovateli nepodařilo za dlouhé hodiny konfrontací, hrozeb a domluv. Obžalovaný se doznal, že spáchal nejtěžší zločin." Autor neříká, jaký, protože ví, že to čtenáři nemusí vysvětlovat. "Zločinec" se hájí tím, že vypráví příběh svého života, od začátku zpackaného nejenom vlastní vinou, ale i prostředím, v němž vyrůstal: "vězeňské kobky, beznadějně pokusy najít práci i další a další kriminály". To všechno dobře chápeme, i rozsudek, jaký si mohl vymyslet jenom stroj velice specifického typu: "Popravit a po smrti omilostnit". Pokus tří dobrodruhů v "Diktátoru" zmocnit se bohatství cizí, civilizačně vyspělejší planety, ztroskotá proto, že narazili na úplně odlišný systém hodnot, na totální nepochopení všech nepozemšťanů pro známé a osvědčené pozemské metody. Ale začátek je slibný. "Dnešní vláda Galateje, prohlásil štouraje se v zubech, musí být obviněná z pokusu prodat planetu cizozemcům, musí být uvězněná a bez soudu zastřelená. Místo ní se vytvoří nová loutková vláda z živlů nespokojených svým postavením ve společnosti. V tehle fázi převratu budeme muset zůstat v pozadí. "A pak nás pošlou do háje?" zeptal se trochu zabeďněný Froch. "Pak pošlem do háje my je, ale do té doby musí Pinta dokončit ilegální formování údernejch oddílů a ty, Frochu, vyburcovat náboženský citění. "A jak se to dělá?" "Zahájíš křížový tažení proti zrzavejm nebo proti těm, co mají víc než pět dětí. Prohlásíš je za přísluhovače ďábla. Musíš vyvolat hroznu melu, to je fuk jakou, abys umožnil Pintovejm oddílům vložit se do toho a zjednat pořádek. Plán vůdce vesmírných gangsterů má nesporně státnický šmrnc.

Sci-fi je obvykle v principu převlek dobrodružného románu, může ovšem posloužit i záměrům mnohem ambicióznějším. Kritika stavu soudobé společnosti prostřednictvím projekce jejích negativních rysů do fiktivní budoucí společnosti je jistě jedním z nich. Ilja Varšavskij psal povídky vlastně v dobrých ruských tradicích: internacionální, ale hlavně domácí, státem patentovaný a metály opatřený hlupák i obyčejný, lidový "nefachčenko" v nich dostávají na frak. Univerzálně

platná je jistě Varšavského úzkost z faktu, že ~~to~~ po všech stránkách nekvalifikovaným (lidem) dostávají do rukou technické prostředky, kterých mohou snadno zneužít.
(se)

Na záložce knížky se dozvídáme, že "v druhé fázi spisovatelovy tvorby...množí se témata společensky i ideově závažnější, varující, znepokojivá" - která se ovšem do českého výběru nedostala. Že by byla pro naše povětrí příliš ideově závažná?

jka

HARLEKÝNOVY MILIÓNY

Děj třetího dílu svých vzpomínkových próz /Postřižiny, Městečko, kde se zastavil čas/ umístil Bohumil Hrabal do starobince, do domova důchodců, jak se tato instituce nazývá dnes; ten domov se nalézá v bývalém zámku Šporkově a nalézá se v blízkosti "Městečka, kde se zastavil čas". Sem tedy přicházejí dožít hrdinové, které známe z předchozích svazků. Pepin, Francin a jeho žena. Pepin tu umírá (ve scéně, kterou autor umístil původně a účinněji do Městečka, kde se zastavil čas), Francin se svou ženou (ta je tentokrát sama vypravěčkou) tu společně obývají jeden "prominentní" pokoj.

Očima vypravěčky je tedy viděn truchlivý svět starobince, ona naslouchá vzpomínkám tří pamětníků starých časů na Městečko v dobách přede dvěma válkami, ona sama se vrací opět do časů svého mládí, vzpomíná na svoji parfumerii, krámk v Pfaze, jenž žalostně ztroskotal, na život v pivovaru, na éru služek, na Francinovo závozníčení (opět zcela známá z Městečka včetně žalostně komického konce trofejního nakladáku značky White), na stěhování z pivovaru do vilky na břehu Labe.

Na rozdíl od předchozích dílů trilogie převládá v tomto svazku až monotónně teskný tón lítosti nad uplynulým životem, nad návratností bývalé poklidnosti, jež uvolnila místo novému životu; ten je tvrdý, nelítostný, divoký a vykořeněný, pramá hroby, vyvrací pomníky, nemá čas na stáří, na vzpomínky, na tradici, na soucit, pouze se bláznivě žene vpřed. Toto je základní nálada příběhu; nic na ní nezmění, že vypravěčka občas přitaká (ostatně dosti křečovitě) době, zaznamená, že dítěm se daří dobře a jsou hezky oblečeny, a také, že zmizelo ponižující povolání služek.

Už v Postřižinách se všechno dění odehrává jakoby ve stínu jedné jediné bytosti - tou je vypravěčova matka. Ona je bytostí, k níž se vztahuje svět, krásný svět dětství, mládí, svět dosud lidských rozměrů, pozvolného plynutí i bizarních bláznivín. Všichni ostatní, jakkoliv jímaví, zábavní, přesní či osobití jsou ve srovnání s ní jen figurkami. Ve třetím dílu jí tedy autor předává slovo, svět je viděn jejíma očima a je jen příznačné, že tento pohled se v ničem neliší od autorova pohledu, jak jej známe z minulých dílů, že dikce vyprávěččina je jeho dikcí.

Svět, který odchází, je spíše ženským světem. Francin už od počátku ztělesňoval svět techniky, podnikání, obchodu, svět pohybu a dravosti. I nyní zestárlý Francin se upírá ven, do dálek, poslouchá všechna vysílání česky mluvících stanic ve světě, dělá to asi proto, "že Francin pořád čekal na nějakou zprávu, která ohromí

nejen jej, ale celý svět, ale já jsem věděla, že čeká marně... Francin už od začátku našeho manželství měl trvalou představu, že všechno krásné nás teprve čeká, že budoucnost, krásná budoucnost to bude, ve které teprve budeme šťastni..." (Kap. 12) "...Vlastně já jsem Francina už neznala jinak než jako muže, který je ve spojení s celým světem, tohle městečko pro něj nic neznamena, zatímco já jsem se zamilovávala víc a víc do událostí městečka, do toho, co už tedy není." (Kap. 14) Svět ženský je proti tomu sakořeněn v místě, plný citu, vciťování, nostalgie, ale i smíření, svět pokračujících hodnot. Trvá v něm smysl pro harmonii, krásu a čas. Hrdinka chodí zámkem i parkem a obdivuje fresky s antickými náměty, sochy dvanácti měsíců a ráda naslouchá vyprávění tří pamětníků dávného života v městečku. Také závěr (celý pobyt ve starobinci byl vypravěččinou fikcí, ve skutečnosti dožívá ve své vile, kudy všemi místnostmi profukuje ledový vítr, ten nakonec převrhne skřín s prastarými voňavkami, poslední to památkou na dávnou parfumerii) je nesen smířlivostí, vědomím i přijetím životní absurdity.

V knize Hrabal opakuje své vyzkoušené postupy. Miluje paradox, kontrast, ironii, hospodské historky, skandální události, nadsázku a bizarní situace. Je v jeho vyprávění několik nezapomenutelných míst, z nich na prvním místě bych zmínil skvělou parodickou scénu extáze, jež se zmocní stařenek, když jim mladý a krásný doktor přehrává na gramofonu Brahmsův houslový koncert v podání Váši Příhody. Podobných scén není však v knize mnoho, autor se spokojuje jen výčtem bizarních fakt (rolí, jež vypravěčka v životě hrála, přezdívek a neobvyklých jmen, jež vypočítávají pamětníci, stejně jako skandálů, které se v městečku udály). Jako by se stratila bezprostřednost a unavila kdysi tak strhující invence.

Zmínil jsem se, že v knize se objevilo několik epizod, které jsme znali z původní verze Městečka (považuji je za Hrabalovo vrcholné dílo), v novém kontextu však stratily mnoho ze své působivosti. Zatímco umírání Pepinovo v Městečku, náhlá bezmoc nedávného bohatýra, ^{změna} ~~záležitost~~ výmluvného prášila a nehybnost skvělého tanečníka tvoří kontrast životního osudu, stává se tady jen epizodou, jen jednou ze smrtí v řadě tušených umírání. Za nejvelkolepější scénu Městečka jsem považoval tu, v níž nový předseda závodní rady vyháňá Francina z jeho kanceláře. Francin si odnáší svoje věci a prosí, zda by si směl odnést i dvě petrolejové lampy, památku na minulé léta a na svoji práci tady. Předseda mu odmítá vyhovět, když Francin odchází, vezme obě lampy a vyhodí je oknem, své gesto doprovází výrokem: "Začíná nová epocha i tady!" V tom gestu, v té jediné scéně

je jakoby obsažen rozměr historické události, úplnost porážky odcházejícího i zpupně malicherné velikášství těch, co přicházejí, toho, co přichází. V nové knize se scéna rovněž objevuje, ovšem změněna. Předseda dovoluje, aby si Francis své lampy odnesl!!! Jako by se najednou autor obával krutosti dějin a opravdových skutků, a děsil se toho, co by spatřil, kdyby neublažoval rozpory, o nichž ví anebo které aspoň tuší. A tak tam, kde kdysi bývalo drama, sůstává nyní spíše idyla, bolest zastoupila smutná ztrpklost. Bizarnost dějů zastoupila bizarnost slov. Harlekýnovy milióny, ta dojemná hudba, "ty milióny, které doprovázely za starých časů něný film, milostnou scénu, vyznání lásky, polibky, které diváky pod dojmem těch smyčců nutily ke kapesníčkům, k slzám..." znějí celou knihou a jakoby předznamenávaly její náladu. Hrabal měl vždycky sklon k sentimentalitě, bránil se jí právě bizarností a drsností svých obrazů, svým humorem. Ve chvíli, kdy drsnost ustupuje idyličnosti a rozpornost se vytrácí, sentimentalita se obnažuje.

Rechci tím vším říci, že poslední Hrabalova kniha je umělecký neúspěch, spíš jsem při četení s lítostí zjišťoval, že nedosahuje bezprostřednosti, síly ani originality předchozích Hrabalových děl.

ik

x o x o x o x o x o x o x o x o x

Americký kritik Stanley Kaufmann se ve své kritice Wajdova filmu Muž z mramoru, kterou otiskl knzem ledna v časopise The New Republic, zabývá obecněji vztahem západní kritiky k nekonformnímu umění ve východní Evropě. Podle jeho názoru zavládli mezi kritiky ve vztahu ke zmíněnému umění druh morálního teroru. Toto umění je totiž nesmyslně přeceňováno. "Vím velmi dobře," píše Kaufmann, "že bych nevydržel ani týden to, co vydržel Solženicyn v Gulagu po leta, ale to nezmění moje přesvědčení, že Solženicyn je v současnosti nejpřeceňovanější prozaikem na světě. Český dramatik Pavel Kohout je nepochybně statečný člověk, ale nepochybně je to rovněž autor bombastické a strojené metaforiky..., kritika zřejmě promíjí velmi naderůzku Milanu Kunderovi skvrny na jeho roztomilosti, ačkoliv by za ně strhala západní autory, jenže Kundera přišel z týraného Československa a píše o tyranii." Stejně jdou podle autora přeceňovány špatné hry Stoppardovy jen proto, že útočí "proti útlaku v Československu." Závěrem své úvahy se Kaufmann táže: Má úsudek o díle brát v úvahu utrpení uměloř, riziko, které podstupují anebo ještě podstupují? "Moje odpověď zní: nikoliv. Já, který se třesu, když mi američtí celníci prohlíbejí zavazadla, tvrdím, že napadáme část toho, zač ti muži a ženy trpí, pokud přeceňujeme jejich díla jen proto, že trpěli, když je vytvářeli."

Dopis redakci listu "Die neue zürcher Zeitung"

/s kopií pro mjr. Fišera, vytrvalého inspirátora/

Geehrte Herren!

Praha 1.4.1981

Am 7.März 1981 wurde in Ihrem Blatt die Nachricht veröffentlicht, dass es dem "Untergrundverlag" Petlice aus Prag der Palach-Preis erteilt wurde. Dieses erschien in mehreren Zeitungen, ich hatte aber nur den Ausschnitt aus der Neuen zürcher Zeitung in der Hand. Deswegen erlaube ich mich, eben an Sie mit einer Erklärung sich zu wenden - und mit der Bitte um Entschuldigung, dass ich tschechisch schreiben muss.

Hochachtungsvoll

Ludvík Vaculík

1/Neexistuje žádné ani "podzemní" ani "nakladatelství" Petlice! Je to jenom název pro aktivitu autorů, jejichž díla byla před lety zavřena "pod petlici", proto se rozhodli uvádět své další práce ve velmi malý oběh formou podepsaných strojopisů. Tato činnost běžela zpočátku nerušeně, dokud nedošla známosti a ohlasu v zahraničí. Od té doby začala jí Státní bezpečnost vyšetřovat jako činnost protistátní, jako by jejím cílem bylo podkopávat vnitřní autoritu státu a v zahraničí pak poškozovat jeho zájmy a jméno. Toto zacházení je založeno na neuvěřitelném předsudku, že spisovatelem je jenom ten, komu to stát dovolí, a že tedy každá "neoficiální" tvorba je automaticky nezákonná. Obsah literárního díla se snad ani nebere v úvahu na prvním místě: je škodlivé už tím, že existuje, čte se, píše se o něm v zahraničí nebo je tam dokonce vydáno. Skutečně, zatím žádný autor nebyl stíhán jen pro obsah svého díla, až na jednu výjimku. Tou byl v roce 1978 Jiří Gruša s románem "Dotazník" /"Der 16.Fragebogen"/, a i tady stíhání bylo zastaveno. Úmysl zničit "neoficiální" literaturu projevuje se hlavně kažením všech možností: poznali jsme už vyhrážky stíhání pro tzv. nedovolené podnikání, dále opatření ve veřejných knihárnách, aby nebylo možno dát si bez vědomí policie nic svázat, u soukromých vazeb se vyšetřuje, zda nejde o kradený materiál, došlo k několika represím proti písarkám, oblíbeny jsou domovní prohlídky a nekonečné otravné výsledky.

2/Uvádím tyto konkrétnosti proto, aby člověk v zahraničí, jenž sleduje českou literaturu s přízí, porozuměl líp naší situaci. Jestliže jí porozumí, jeho dobrý úmysl se mu bchužel zkomplikuje, ale co se dá dělat! Především tedy: ani třistastránkovým románem nezpř-

Ludvík Vaculík:

Tutura dvě...

/fejton/

Psalo se loni a říkalo mezi lidmi, že roku 1981 má v přírodě dojít k poplašně vzácnému případu, kdy se všechny vnější planety srovnají do zástupu na jednu stranu od Země, a nastane - co vlastně? Padaly návrhy na potopu, praskání zemské kůry či přímo konec světa, neangažované země nevyjímaje. Já se o to bliž nestaral, nebylo taky jak, ale nevím už mi proč, když je to přeci v mém oboru. Ostatní astronomové rovněž před otázkou čest uhnuli, a co měli taky říct i v případě, že by šlo o konec světa? /Co bych dělal já, kdybych si bezpečně spočetl konec světa? Hm!/

Na Veliký pátek odpoledne okolo třetí hodiny palestinského času napadlo mi podívat se do Hvězdařské ročenky, a co jsem tam našel: že ta riskantní situace je zrovna v těchto dnech! A nikdo to ani nesleduje, nedává pozor a patřičně se nebojí, svět se dál zabývá volbami, střeňickými sjezdy, deficity státních rozpočtů, sportem, blbinami. Jako by lidstvo mělo vyjednáno a elíbeno, že se zas nic děsného nestane a že i toto kolo vesmírných úkazů mine je bez pohrozy. A tak, zatímco se už od loňského podzimu začal Saturn počezřele šinout za Jupiterem, dále pak za nimi Uran a Neptun, takže fakticky nebylo jisté, že se za jedné krásné úplňkové noci nepřelijou zemské moře a v úprku před nimi nevtrhnou k nám ze západu Holanďani, z jihu Italové a ze severu Němci, a měly by se stavět povodňové a požární hlídky, pověřila vláda jistého Jambora z televize, aby dával pozor a varoval nás od hodiny k hodině, co dělají - Valensovy odbory!

Někdy jsem pásl na obecním kmí pasínku, kde pásávali také krávy. Ti mívali biče. Jedinec s nimi, za pomoci biče, dale se hrát zajímavé hra "na tuturu". To se hrálo tak: Určil se tuturák a každý hráč dal mu do zálohy fant. Tuturák se postavil na hromáčku fantů, začal

mocně točit bičem, na jehož konci byla uvázaná šepice, a pomalu počítal: Tutura jedna... tutura dvě... tutura tři! Do tohoto okamžiku museli jste podniknout pokus dostat z hromáčky svůj fant, tuturák vás ovšem mohl prásknout bičem, a když vás trefil, museli jste naopak přidat další fant, ale ten jste museli čát, i když jste svůj pokus nepodnikli, než uhořelo "tutura tři!". Tuturák, jestliže o nějakou věc z hromáčky přišel, musel za ni vložit svou. Podle toho, kdo byl tuturákem, podle povahy hráčů a nakonec jaksi i podle počasí hra někdy byla mdlá, jindy byly její konce drastické. Ale byla to jen hra, a čin, který jste měli vykonat, byl prostý a průběh x lhůty byl vám znám.

Když tedy jsem se na Veliký pátek počíval do Hvězdářské ročenky, abych se čistě dověděl, jak dlouho se spolu ještě miní loudat Saturn a Jupiterem, dověděl jsem se, že 13. dubna byl Pluto se Sluncem v opozici, jejich síly se tedy vyrovnávaly přes nás. Dále jsem viděl, že 19. dubna je Měsíc v úplňku a pár dní předtím či potom jsou s ním v konjunkci nabeli téžnou s ním krom Jupitera a Saturna taky Uran a Neptun. Také asteroid Juno, ~~ještě~~ procházející opozicí se Sluncem, přilévá svou kapku. V úzkém časoprostorovém kuželi ležícím mezi 13. a 24. dubnem sčítají se proti nám hmoty všech vnějších planet, kromě Marsu, jenž právě - z hlediska hry blbě - courá se kdesi za Sluncem. (Viz obrázek.)

Veliké tutura sviští prostorem. Naše fanty jsou na hromádce. Čas, dokdy musíme udělat svůj záchraný čin, i když není přesně vypočítán, nepochybně běží. Neznámo však pořád je, jaký to přesně čin má být. Má se pak v případě nouze udělat bez přípravy? Či byl snad let Columbie instinktivním činem směřujícím ke spáse? Nevíme.

Daten 1981 w was

(P) 13.4.

(N) 24.4.

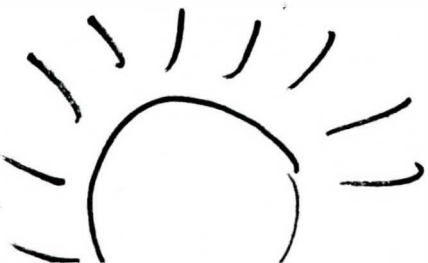
(D) 21.4.

(S) 17.4.

(J) 17.4.

• *Just*
20.4.

(O) 19.4.

Wang wjin awi p'ildixue !